

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra školní a sociální pedagogiky

EVA KADLECOVÁ

IV. ročník

**KONZUMACE ALKOHOLU DOSPÍVAJÍCÍMI JAKO PROBLÉM
SOUČASNÉ ŠKOLY**

**ADOLESCENTS' ALCOHOL DRINKING AS A PROBLEM OF THE
CURRENT SCHOOL**

Vedoucí práce: PaedDr. Eva Marádová, CSc.

PRAHA 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne 9. 6. 2011

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji PaedDr. Evě Marádové, CSc., za odborné vedení bakalářské práce.

Anotace v českém jazyce

Bakalářská práce se zabývá situací konzumace alkoholu mezi mladistvými z hlediska problematiky týkající se současné školy. Na základě rozboru literatury je v teoretické části popsána historie i současná situace v České republice týkající se alkoholu a jeho konzumace, zdravotních problémů, které může způsobovat, prevence jeho zneužívání a legislativy zabývající se touto problematikou ve vztahu k mladistvým.

V praktické části je na základě výsledků dotazníkového šetření a strukturovaných rozhovorů analyzována situace na třech konkrétních školách berounského regionu.

Klíčová slova

Alkohol, mladiství, konzumace, škola, společnost, prevence, metodik prevence, minimální preventivní program, dotazník

Annotation in English

The bachelor's work deals with the current situation of alcohol consumption among adolescents in terms of issues affecting the school environment. In the theoretical part is described, based on the literature analysis, the history and current situation of alcohol and its consumption, health problems that it could cause, the prevention its abuse and legislation dealing with this issue in relation to adolescents.

The practical part analyzes the situation of three specific schools from Beroun region by using the questionnaire survey and structured interviews.

Key words

Alcohol, adolescents, consumption, school, society, prevention, methodist of prevention, minimal prevention program, questionnaire

Obsah

Úvod.....	7
A Teoretická část	8
1 Alkohol a společnost.....	8
1.1 Historie alkoholu.....	8
1.2 Současná situace v ČR.....	9
2 Děti, mladiství a alkohol.....	11
2.1 Účinky alkoholu.....	11
2.2 Metabolismus alkoholu.....	12
2.3 Alkohol a působení na CNS.....	12
2.4 Výzkumná studie ESPAD.....	13
2.5 Sociální vlivy	14
2.6 Rodiče a jejich vliv	15
3 Prevence.....	17
3.1 Mladiství jako specifická skupina.....	17
3.2 Cíl prevence a její strategie.....	17
3.3 Prevence na úrovni širší společnosti.....	19
3.4 Prevence problémů na školách	20
3.5 Prevence v rodině.....	20
4 Alkohol, mládež a zákony	22
4.1 Trestní zákoník a odpovědnost rodičů nebo pěstounů.....	22
4.2 Trestní zákoník a nedovolená výroba a jiné nakládání s psychotropními látkami	23
4.3 Zákon o přestupcích a ochrana před alkoholismem.....	24
4.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.....	24
4.5 Mládež a trestní zodpovědnost	24

B Praktická část	26
5 Charakteristika střední odborné školy a středního odborného učiliště Beroun-Hlinky z hlediska minimálního preventivního programu	27
5.1 Strukturovaný rozhovor s metodikem prevence SOŠ a SOU Beroun - Hlinky.....	36
6 Charakteristika Gymnázia Václava Hraběte Hořovice z hlediska minimálního preventivního programu.....	38
6.1 Strukturovaný rozhovor s metodikem prevence Gymnázia Václava Hraběte Hořovice	41
7 Dotazníkové šetření	43
7.1 Charakteristika cílové skupiny.....	43
7.2 Výsledky dotazníkového šetření.....	44
7.3 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření.....	52
Závěr	55
Seznam literatury a použitých zdrojů	56
Seznam grafů	58
Přílohy.....	59

Úvod

Naše společnost vždy byla, je a nejspíše i nadále bude ve vztahu k alkoholu velmi tolerantní. Ovšem tolerance je v dnešním „multikulturně globálním“ světě slovo tolik skloňované, až se může zdát, že jeho původní smysl se vytrácí a toto slovo se mění v prázdnou frázi. Z tolerance se stává lhostejnost. Dá se tedy říct, že naše společnost je ve vztahu k alkoholu lhostejná? Pokud je tomu skutečně tak, je jasné, že tato lhostejnost bude znamenat problém. Má tedy naše společnost v současné době problém s alkoholem? A pokud vskutku ano, je zde potřeba tento problém řešit? A dá se s tímto problémem vůbec něco dělat?

Bakalářská práce je zaměřena na současnou situaci konzumace alkoholu mezi dospívajícími. Jedná se skutečně o problém? A je to problém, který se týká školy a který tím pádem škola může nebo musí řešit?

Cílem této práce je tuto situaci zhodnotit a to z hlediska teoretického rozboru i praktické analýzy na konkrétních školách. A tím ukázat na případný problém, který v současné době může alkohol u mládeže představovat.

Teoretická část se zabývá vztahem společnosti k alkoholu – jaká byla situace v minulosti a jaká je současnost. Popisuje účinky alkoholu a jeho metabolismus. Také jsou zmíněny rizikové a protektivní faktory působící na dítě v rámci rodiny tak, jak je uvádí pan doktor Nešpor. Dále je psáno o zdravotních rizicích, které může konzumace alkoholu způsobit. Jak alkohol působí na mozek dospívajícího a jaký vliv na případnou konzumaci alkoholu u mladistvých mají jejich rodiče. Následuje zaměření na prevenci, popis mladistvých jakožto specifické skupiny, ke které se musí přistupovat (a to nejen v rámci preventivních programů) právě s ohledem na tato specifika. Dalším důležitým prvkem prevence je její cíl a strategie a také prevence na úrovni širší společnosti a prevence problémů působených návykovými látkami na školách. Vypsány jsou i zákony týkající se návykových látek a mládeže.

Praktická část práce je věnována průzkumu na konkrétních školách. Na základě dotazníkového šetření je zjišťováno, jaký mají současní adolescenti vztah k alkoholu a jak se k tomuto „vztahu“ staví škola. Zda si studenti prošli alespoň základním preventivním programem a pokud ano, mělo to na ně vůbec nějaký vliv? Připouští si škola, tedy vedení a učitelé, že alkohol a jeho konzumace studenty je problém, s kterým mohou nebo by alespoň měli něco dělat? A snaží se do budoucna přicházet s novými preventivními programy, které mají šanci studenty oslovit a poučit?

A Teoretická část

1 Alkohol a společnost

1.1 Historie alkoholu

Alkohol provází člověka už od pradávna. Jak uvádí Šedivý (Šedivý, 1988) účinky alkoholu poznali lidé zřejmě již ve starověku. Ve formě vína je znám lidstvu více než osm tisíc let. Čistý alkohol byl poprvé získán až v 11. století na jihu Itálie a dostal název „al kuhul“ – což je arabský výraz pro „něco nejlepšího“. Alkohol usnadňoval lidem život a činil jej příjemnějším. Již v této době dokázal alkohol svádět člověka ze správné cesty. Lidé vítali, že pod jeho účinky se mění jejich psychické vlastnosti. Po požití alkoholu měli lepší náladu, byli veselejší, snadněji se sbližovali, různé osobní problémy a útrapy se jim nejevily již tak nesnesitelné a nepřekonatelné. Požití alkoholu je přivádělo ke kolektivnímu veselí. V současné době se zneužívání alkoholu řadí mezi nejčastější problémy naší společnosti a počet závislých neustále stoupá. Společnost však problém alkoholismu podceňuje. Snižuje se i věková hranice prvních zkušeností s alkoholem. Alkohol ovlivňuje naše životy více, než jsme ochotni si přiznat.

Popov v publikaci *Drogy a drogové závislosti* (Kalina a kol., 2003a) uvádí, že etylalkohol byl ve formě alkoholických nápojů vyráběn a používán v dobách historických civilizací, jak o tom svědčí četné archeologické nálezy – někdy jako látka zvláštního významu při náboženských obřadech, později stále častěji jako nápoj. Staré jsou též zprávy o léčebném používání alkoholu. I v současnosti se používá alkohol poměrně široce jak v oficiální (farmakologie), tak i v lidové medicíně. Patrně stejně dlouho, jak je alkohol znám, lidstvo provází i negativní následky nemírného požívání alkoholu. To, že existují doklady z historie naší země ukazující, že nepřiměřená konzumace piva či medoviny přinášela mnoho problémů již v dávných dobách, potvrzuje Popov (Kalina a kol., 2003a). Uvádí, že již roku 1039 byl Břetislavem I. vyhlášen první „protialkoholní zákon“, který měl výrazně prohibiční ráz a stanovoval striktní tresty jak pro opilce, tak pro krčmáře, kteří opilcům nalévali.

1.2 Současná situace v ČR

Podle mnoha statistik patří Česká republika dlouhodobě a v celosvětovém žebříčku mezi státy s nejvyšší spotřebou alkoholu, respektive alkoholických nápojů. V přepočtu na 100%ní alkohol to již řadu let představuje průměrnou spotřebu téměř deseti litrů na jednoho obyvatele za rok. V konzumaci piva jsme se spotřebou 160 litrů na jednoho obyvatele za rok dokonce na prvním místě celosvětových tabulek. V pěti zemích s nejvyšší spotřebou piva (ČR, SRN, Belgie, Lucembursko, Austrálie) se vypije ročně téměř 1/3 světové produkce piva, to uvádí Kalina (2003a). Podobně nepříznivé jsou i ukazatele týkající se spotřeby alkoholu a výskytu opilosti u dětí a dospívajících. Na rozdíl od západoevropských zemí, ale i např. Polska, kde spotřeba alkoholu během posledních let klesala, nebo se alespoň stabilizovala, v České republice se především během 90. let neustále zvyšovala.

Jak uvádí Mlčoch (www.alkoholik.cz, 2011), o tom, že alkoholismus je skutečně závažný problém, svědčí i čísla Ústavu zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS), podle kterých se u ambulantních psychiatrů léčí ročně asi 27 000 pacientů, léčebny pak evidují ročně téměř 11 000 hospitalizací. Počet lidí závislých na alkoholu však může podle primáře Psychiatrické léčebny Bohnice Karla Nešpora přesahovat až 600 000.

„Z odborných výpočtů také vyplývá, že na nemoci způsobené chronickým pitím alkoholu zemrou v ČR ročně asi 4 000 mužů a 2 000 žen. Podíl těchto úmrtí se na celkové úmrtnosti v posledních desetiletích zvýšil, a to především u mužů. Za nemoci, které způsobuje nebo ovlivňuje alkohol, se považují například choroby jater, duševní poruchy, zhoubné novotvary ústní dutiny nebo žlučových cest, cévní onemocnění a otravy.“¹

Pro situaci v České republice je typické podceňování nadměrné konzumace piva. Málokdo si uvědomuje, že v půl litru „dvanáctky“ je skoro stejně alkoholu jako ve 2 „deci“ vína nebo v „půl deci“ destilátu. Ve vyspělých zemích se směřuje k poklesu obsahu alkoholu v nápojích a k přesouvání zájmu k nealkoholickým nápojům. *„Podle průzkumu, který prováděli pracovníci Psychiatrického centra Praha na rozsáhlém vzorku lidí, konzumuje alkohol zdravotně rizikovým způsobem značné procento obyvatel.“²* Vysoká spotřeba alkoholu se také podílí na

---

¹ MLČOCH, Zbyněk. *Alkoholik nejvíce trápí svou rodinu a okolí* [online]. 23. duben 2011 <http://www.alkoholik.cz/zavislost/clanky_a_statistiky/alkoholik_nejvice_trapi_svou_rodinu_a_okoli.html>

² NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti: Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. 2003, s. 59

poměrně krátké střední délce života v České republice u mužů a působí závažné nejen zdravotní, ale i ekonomické a sociální škody.

Zvláště nepříznivá je situace ve spotřebě alkoholu u mládeže. Věková hranice 18 let, od kdy je u nás povoleno podávat alkohol, se nedodrжуje a situace má tendenci se zhoršovat. U žáků 2. tříd základních škol zjistil výzkum zhruba dvojnásobný výskyt zkušeností s alkoholickými nápoji v roce 1992 ve srovnání s rokem 1978. To platilo pro pivo, víno i pro destiláty. (Nešpor, Csémy, 2003)

Ani intoxikace alkoholem (tedy opilost) není podle Mlčocha (online, 2011) u dětí v České republice výjimečným jevem. V porovnání chování dětí školního věku v EU, USA, Kanadě, ale i Rusku či Ukrajině, začínají české děti s alkoholem nejdříve. Mezi patnáctiletými pije alkohol minimálně jednou týdně třetina chlapců a pětina dívek, nejčastěji to bývá pivo a destiláty. Dvě třetiny dětí okusí alkohol před třináctým rokem. Zpravidla to bývá na rodinných oslavách, nebo třeba na pivních slavnostech či vinobraní, ale opět z rukou rodičů. Přibývá také "mejdanových pijáků" – těch, kteří se opijí jednou za čas, například o víkendu na večírku. Tedy že dotyčný vypije víc než pět skleniček alkoholu za večer minimálně třikrát do měsíce. To se týká 23 % šestnáctiletých chlapců a 17 % stejně starých dívek. Zatímco u chlapců se počet výrazně nemění, u dívek dramaticky narůstá. Ještě v roce 1999 se takto opíjelo jen 10 % dívek, o čtyři roky později jich bylo už 13 %.

K důvodům, proč u nás spotřeba alkoholu roste, podle stránek *Pomoc v nouzi* patří nepřiměřený přístup (především podceňování vážnosti problémů, které alkohol působí) k alkoholu v celospolečenské míře. Dále národní i nadnárodní producenti alkoholických nápojů, kteří mají značný vliv na prodej těchto nápojů. Oproti tomu nedostatečný vliv veřejného mínění, které by vytvářelo větší tlak na ochranu dospívajících před alkoholem a drogami. Závislost na alkoholu je pouze jedním z mnoha problémů. Neméně závažné jsou také zločiny (vraždy, znásilnění i loupeže), které jsou páčány pod jeho vlivem. A v neposlední řadě i to, že v České republice prakticky neexistují omezení týkající se reklamy na alkohol. Ten je propagován ve všech formách i časech – příkladem může být i pojmenování české fotbalové ligy po výrobcu piva.

2 Děti, mládí a alkohol

2.1 Účinky alkoholu

Alkohol (chemicky etylalkohol, etanol) vzniká chemickým procesem kvašení ze sacharidů – buďto jednoduchých cukrů obsažených v ovoci, nebo polysacharidů z obilných zrn nebo brambor. Vyšší koncentrace se dosahuje destilací. Alkoholy tvoří celou skupinu látek, z nichž etylalkohol, druhý nejjednodušší, převzal jako nejznámější jméno celé skupiny. Při nedokonalých chemických procesech (například při domácí výrobě destilátů) vzniká směs etylalkoholu s nejnižším alkoholem, metylalkoholem (metanol), který je silným nervovým jedem se selektivním působením na oční nerv (působí oslepnutí). Charakteristiku nervového jedu má i etylalkohol, i když v nižší míře, to uvádí Kalina a kolektiv (2003a).

Alkohol se řadí mezi látky tlumivé, stejně jako např. barbituráty, ačkoliv jeho účinky jsou velmi všestranné. Heller (1996) popisuje, že žádná jiná droga nenabízí tak široké spektrum účinků jako alkohol, který poskytuje chuťové požitky, dodává vodu, elektrolyty a do jisté míry i živiny, ale především je vyhledáván pro své působení na lidskou psychiku. Nabízí pocit zvýšených schopností – jde pouze o subjektivní pocit, nedoložený skutečným zvýšením výkonnosti. Dále odstraňuje špatnou náladu a nahrazuje ji dobrou (trankvilizační účinek), uspává (hypnotický účinek), odstraňuje úzkost (antifobický účinek), tlumí vnímání bolesti (analgetický účinek). Alkohol způsobuje celkový útlum činnosti CNS od nejvyšších etáží k nejnižším (od mozkové kůry přes podkorová centra, mozeček až po centra vitálních funkcí, uložená v prodloužené míše).

Dále Heller (1996) uvádí, že hlavní nebezpečí při předávkování alkoholem spočívá právě v útlumu těchto center. Smrt může nastat buď zadušením, které způsobí útlum činnosti dýchacího centra, nebo aspirací zvratků kvůli útlumu obranných dýchacích reflexů při zvracení v hlubokém spánku, resp. bezvědomí. Při dlouhodobém pití s následným poškozením jater může dojít k poruše odbourávání katecholaminů (adrenalin, nonadrenalin) s následnou těžkou hypoglykemií, nebo selháním srdce, zpravidla již poškozeného alkoholickou kardiomyopatií. Někdy je příčinou smrti selhání těžce poškozených jater.

2.2 Metabolismus alkoholu

Alkohol (Heller, 1996) je látka, jejíž dynamika působení na organismus je nejznámější a jeho konzumace nejčastější. Z hlediska konzumace alkoholu u dětí ve hře především fyziologický faktor. Je to faktor zásadní vedle faktoru sociálního a popřípadě psychologického. Což je způsobeno tím, že člověk se nerodí vybaven schopností metabolizovat alkohol. Tato schopnost se rozvíjí postupně a asi v pěti letech získává člověk základní výbavu enzymu alkoholdehydrogenázy. Nešpor (1997) upozorňuje, že alkohol je pro děti a mladistvé mnohem nebezpečnější než pro dospělé také z důvodu, že jejich játra nejsou schopna ho odbourávat v takové míře jako u dospělých a navíc mají menší tělesnou hmotnost. Již velmi malé množství alkoholu může vyvolat u dětí nebezpečné otravy. Do věku pěti let je tedy jakákoliv intoxikace alkoholem pro dítě závažnou a často i životu nebezpečnou situací. Návyk na alkohol se u dětí a mladých lidí vytváří velmi rychle. Alkoholické nápoje u mladých lidí zvyšují nebezpečí jaterních onemocnění, vysokého krevního tlaku, onemocnění trávicího ústrojí, onemocnění nervového systému i duševních chorob.

Přítomnost a množství enzymu alkoholdehydrogenázy a dalších látek dává podle Hellera (1996) jedinci schopnost alkohol metabolizovat a určuje, kolik alkoholu a jak rychle dokáže organismus zpracovat. Lidi můžeme podle toho rozdělit na ty, kteří štěpí alkohol špatně a po vypití malého množství alkoholu mají obtíže a nepříjemné stavy, a na ty, kteří snesou i vysoké dávky, neboť jejich tělo alkohol a jeho metabolické meziprodukty odstraňuje rychle a bez nepříjemných pocitů.

2.3 Alkohol a působení na CNS

Jak uvedl Nešpor (Rozeňalová, 2004) na odborném semináři zaměřeném na rizikové chování dospívajících a jeho prevenci, existují zneklidňující výsledky výzkumů zabývajících se důsledky pití alkoholu na mozek dospívajících. Během tohoto období nedochází pouze k tělesným, ale především duševním změnám a vytváření nových neuronových sítí v mozku. Dokonce i mírné poškození paměti a schopnosti učení způsobené alkoholem má za následky horší studijní a v pozdějším věku i pracovní výsledky. Právě toto poškození, které je následkem nadměrného pití alkoholu v dospívání, může přetrvávat i později, když spotřeba alkoholu klesne. Nejnovější vyšetřovací metody zjistily u 17-letých dospívajících, kteří pili alkohol a měli kvůli

tomu problémy, že mají ve srovnání s ostatními vrstevníky menší hippocampus, což je část mozku důležitá právě pro učení a paměť.

2.4 Výzkumná studie ESPAD

O zhoršeném školním prospěchu dospívajících, kteří vypijí více alkoholu, svědčí i data z České republiky. V posledních letech jsou nejvýznamnější výsledky mezinárodního projektu ESPAD, realizovaného v r. 2007. Na stránkách národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti Úřadu vlády České republiky se můžeme dočíst, že hlavním cílem výzkumné zprávy české části tohoto projektu bylo podat přehled o situaci v České republice, pokud jde o rozsah kouření, pití alkoholu a užívání nelegálních drog v populaci dospívající mládeže a porovnat ji se situací v ostatních evropských zemích.

Z této výzkumné zprávy, dostupné ve své elektronické podobě právě na stránkách národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti Úřadu vlády České republiky, se dá vyčíst, že denní pití alkoholu nepovažuje za škodlivé téměř polovina respondentů a dále z průzkumu vyplývá, že studenti středních škol nepovažují za problém si alkoholické nápoje obstarat – jako nejsnáze dostupné je vnímáno pivo a víno, a to dokonce i pro studenty základních škol. Je jasné, že alkohol nepřináší problémy týkající se pouze zdraví, ale také problémy zasahující do sociální oblasti života dospívajících. Téměř čtvrtina středoškoláků a necelá pětina žáků základních škol v tomto dotazníkovém šetření přiznala, že v souvislosti s pitím alkoholu měla problémy ve vztazích s rodiči a s přáteli nebo sníženou výkonnost a problémy ve škole. Mezi další často uváděné problémy patří rvačky a nehody, ale také sexuální zkušenost, které studenti následující den litovali, a sex bez ochrany.

Výzkumná data studie ESPAD dále potvrzují, že Evropa je oblastí světa s velmi nízkou mírou abstinence. Zkušenost s alkoholem zde uvedlo 89% 16letých Evropanů. Častou zkušenost s alkoholem (40krát a častěji za život) uvedlo 41% Čechů, 49% Dánů, 52% Rakušanů, 40% Nizozemců a 39% Britů. Pití alkoholu je tedy mezi mladými lidmi mnoha zemí naprosto běžnou formou chování a Česká republika se v tomto trendu řadí na přední příčky mezi země s nejčastější zkušeností s konzumací alkoholu.

Jak se uvádí v závěru části věnované právě konzumaci alkoholu mezi českými dospívajícími: „Výsledky z této zatím poslední vlny studie ESPAD potvrzují, že nadužívání alkoholu je trvalý a závažný problém, který by v kontextu jiných návykových rizik rozhodně

neměl být opomíjen.“³

Z výsledků výše zmiňovaného výzkumu tedy vyplývá, a Nešpor (Rozehnalová, 2004) na odborném semináři k rizikovému chování dospívajících potvrzuje, že zhoršená paměť a schopnost se učit není jediným rizikem, spojeným s požíváním alkoholu v tomto věku. Mezi další se řadí úrazy, dopravní nehody, otravy, sebevraždy, sexuální násilí, nebezpečný sex, trestná činnost zejména násilného rázu, rychlý rozvoj závislosti na alkoholu a drogách či přechod od alkoholu k jiným drogám. Např. údaje z české populace patnáctiletých ukázaly, že ti, kdo uvedli opilost 2x nebo častěji v životě, utrpěli v posledních 12 měsících více než 2x častěji úraz, který si vyžádal lékařské ošetření.

2.5 Sociální vlivy

Dalším faktorem přispívajícím ke konzumaci alkoholu, o kterém píše Heller (1996), je vliv sociálního prostředí. Je nutné si uvědomit, že naše společenské cítění je proalkoholní. Jako příklad může sloužit zabudování konzumace alkoholu do většiny rituálů, jeho odmítání vzbuzuje pozornost a rozporuplné reakce. Člověk, který odmítá konzumaci alkoholu, je považován za podivína. Právě rituály spojené s konzumací alkoholu mají svou vysokou nebezpečnost pro oslovení mládeže i dětí. Rituál t'ukání „na zdraví“ je symbolem dospělosti a účasti v dospělém životě. Odklad účasti na této aktivitě vytváří napětí a snahu tuto bariéru odstranit a být již dospělým – tedy moci pít alkohol. Pokud se tedy dítě nedostane k jiným projevům dospělosti, pak rituál pití je velmi snadno dosažitelný. Pouhá napodobenina rituálu je však pro děti velkým nebezpečím.

V době dospívání bývá život pro mladého člověka složitý a plný otázek, na které obtížně hledá odpovědi. V oblasti psychické i společenské zde alkohol velmi subjektivně pomáhá a řeší životní situace. Tato zkušenost se trvale zapisuje do paměti a pro jedince pak po celý život platí, že alkohol má pozitivní účinek, který je možné využít. U alkoholu je významným prvkem životní styl rodiny a popřípadě způsob konzumace alkoholu u rodičů. Případná závislost na alkoholu u jednoho z rodičů na dítě působí velmi negativně. V takovém případě může docházet k nevhodnému utváření základních sociálních vztahů, nedostatečnému vytváření základní

---

³ CSÉMY, Ladislav a kolektiv. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD)*

Výsledky průzkumu v České republice v roce 2007, s. 24

potřeby životní jistoty, nedostatku vhodných identifikačních vzorů a posunutí modelu rodinného soužití. To vše může mít vážné důsledky pro vývoj osobnosti dítěte.

Alkohol se také podle Nešpora (1997) někdy nazývá „průchozí drogou“. Znamená to, že část dětí přechází k látkám nebezpečnějším. Podle amerického výzkumu je riziko škodlivého užívání drog vyšší u dětí, které začaly pít alkohol nebo kouřit v mladším věku. Proto bývá zvykem v civilizovaných společnostech děti a mladistvé před účinky alkoholu chránit.

2.6 Rodiče a jejich vliv

Tým zahraničních odborníků prokázal, že rodiče podstatně ovlivňují, zda budou jejich děti kouřit, pít nebo zneužívat jiné návykové látky. Jako zvláště důležité se podle doktora Nešpora (Rozehnalová, 2004) ukázaly následující činitele:

„Dostatečně silná vazba dítěte na rodinu měřitelná časem, který tráví rodiče s dítětem. Jasná a důsledně prosazovaná rodinná pravidla, přiměřený dohled a přiměřené prosazování kázně. A schopnost konstruktivně řešit rodinné problémy.“⁴

Dále se podle Nešpora (Rozehnalová, 2004) zjistilo, že dospívající ve věku 18 let, na které rodiče přiměřeně nedohlíželi, měli 2x častěji zkušenost s nelegálními drogami. Zkušenost s nelegálními drogami byla také častější v rodinách, kde se důsledně neprosazovala pravidla (15% oproti 6%). U dospívajících ve věku 15 let, s nimiž rodiče trávili málo času, byla zkušenost s nelegálními drogami 3x častější. V rodinách, kde se nedařilo zvládat konflikty, se u dětí častěji vyskytovala zkušenost s nelegálními drogami (15% oproti 6%).

Ve Spojených státech nebo Japonsku je povoleno podávat alkoholické nápoje až od 21 let, ve Švédsku od 20 let. V České republice je stanovena hranice 18 let a ani ta se nedodrhuje. I když by byl důsledně dodržován zákaz prodávání a nalévání alkoholických nápojů mladistvým, úřady nemohou kontrolovat konzumaci alkoholu v rodině. A právě v rámci rodiny získává nejvíce dětí své první zkušenosti s alkoholem. Můžeme tedy na této úrovni pozorovat mnoho rizikových, ale i ochranných faktorů.

Podle Nešpora (2007) mezi rizikové faktory, které se mohou v rámci rodiny objevit, patří nestanovení jasných pravidel týkajících se chování dítěte. Rodiče, kteří nemají dostatek času na dítě, zvláště v raném dětství, což může vést k nedostatečnému dohledu, jako i nesoustavné a

---

⁴ ROZEHNALOVÁ, Marcela a kolektiv. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: V. odborný seminář.* 2004. s. 116

přehnané přísnosti. Mezi největší rizika patří také schvalování alkoholu a drog u dětí, stejně jako zneužívání alkoholu, tabáku nebo jiných drog rodiči nebo příbuznými. Protože rodiče jsou nejbližšími osobami, jejich osobní problémy se stávají i problémem dětí. Může to být i špatné duševní a společenské fungování rodičů nebo jejich duševní choroba. Jiné problémy mají rodiče osamělí, vůči společnosti lhostejní nebo nepřátelští. Negativně působí i časté stěhování rodiny, chudoba, nezaměstnanost rodičů, výchova pouze jedním rodičem bez pomoci dalších příbuzných. Pokud je rodina ve zmatku, tak špatně funguje a dítě je nejisté v nečitelné situaci. Extrémně zatěžující je sexuální zneužívání dítěte v rodině.

Na druhou stranu uvádí Nešpor (2007) i protektivní faktory, které fungují v rámci rodinného prostředí. Je to stanovení jasných pravidel týkajících se chování dítěte. Dále přiměřená péče, dostatek času na dítě, zejména v časném dětství, přiměřený dohled a hlavně pevné citové vazby dítěte na rodiče, což je základní faktor ovlivňující dětskou psychiku. Rodina by měla podporovat zdravé zásady výchovy jako je vřelý a málo kritizující vztah (tedy ani autoritativní, ani zcela volný) a rodiče by na této výchově měli spolupracovat a tím u dítěte vytvářet pozitivní hodnoty. Pokud jsou rodiče dítěti dobrým vzorem, alkohol, tabák a jiné drogy nezneužívají, mají na něho přiměřené a jasné požadavky a respektují ho, vytvářejí tím ideální prostředí, kde je zajištěna jeho ochrana, bezpečí a přiměřené uspokojení jeho potřeb. V rodině by měly být nacvičovány a užívány způsoby, jak zvládat stres a měly by zde být zakotveny dobré, fungující mezigenerační vztahy a spolupráce jednotlivých členů rodiny.

3 Prevence

3.1 Mladiství jako specifická skupina

Mladiství jsou jednou z nejohroženějších skupin. Podle statistických údajů je trend zneužívání návykových látek nejvýraznější právě ve věku od 15 do 19 let. Dospívání je velice složité období, kdy jedinec prochází celou řadou změn jak fyzických, tak především psychických. Adolescent v tomto období přestává být dítětem, tedy osobou nesamostatnou a závislou na svých rodičích, zároveň ovšem ještě stále není naprosto samostatný, dospělý jedinec starající se sám o sebe. Často také hledá smysl života, sebe a postavení sama sebe ve světě. Toto období je také, jak uvádí Kalina a kolektiv (2003b), charakterizováno několika rozpory a to mezi fyzickou a psychickou zralostí, dále mezi očekáváním a možnostmi a také mezi hodnotami mladé a staré generace. Dá se také říci, že adolescent opouští svou dětskou roli, ale zároveň má pocit, že je opouštěn. Hledá nový smysl života (což často mohou být právě návykové látky) a je frustrován z nezdařených pokusů.

Je proto důležité umět s touto skupinou efektivně pracovat. Nabízet nové, zajímavé a atraktivní možnosti, které jsou schopné mladistvé oslovit a zaujmout. Jako významný prvek bývají opět podle Kaliny a kolektivu (2003b) uváděny tzv. zážitkové aktivity. Většinou se jedná o atraktivní zátěžové programy v přírodě, jako je horolezectví, vodáctví, cyklistika, turistika apod., kde je dospívající nucen vyrovnávat se se skutečnou zátěží. Tato metoda se doporučuje především jako terapie při léčbě již vzniklého problému, ovšem své využití a značný význam má i v prevenci, tedy v předcházení tomu, aby případný problém vůbec vznikl.

3.2 Cíl prevence a její strategie

Cílem prevence je snížit škody způsobené návykovými látkami. K takovým škodám patří, jak známo, nejen vznik závislosti na návykových látkách, ale i intoxikace, úrazy, četné zdravotní komplikace atd. Podle Nešpora (1994) by cílem nemělo být pouze předat maximum informací bez ohledu na to, jak budou použity. Účinná prevence má ovlivnit chování ve smyslu podpory zdraví.

Preventivní strategie se dělí do dvou skupin: snižování nabídky (menší dostupnost návykových látek) a snižování poptávky (menší zájem o návykové látky). Tyto přístupy nejenže se nevyklučují, ale naopak se navzájem posilují.

Za prevenci se někdy vydává téměř cokoliv. Avšak ani dobře míněné akce nemusí mít pozitivní efekt, dokonce mohou někdy působit i škodlivě. Náhodné a jednorázové přednášky mohou u dospívajících ještě zvýšit jejich zájem a touhu zakázanou látku vyzkoušet. Takovéto akce nemohou nahradit systematicky a pravidelně prováděné preventivní působení. Nešpor (1994) uvádí, že v USA prošly preventivní strategie zajímavým vývojem. Historicky nejstarší strategií je zastrašování. Emoční apely nebo neosobní věcné informování se ukázaly neúčinné při ovlivňování chování v pozitivním směru. Nabízení pozitivních alternativ je účinné u osob se zvýšeným rizikem. O jaké alternativy se bude jednat, záleží na specifickém individuálním znevýhodnění (např. duševní choroba, rodinný problém, životní styl, specifické profese atd.). U normální populace dospívajících (tedy populace se středním rizikem) je podle Nešpora (1997) nutnou součástí účinného preventivního programu aktivní účast předem připravených vrstevníků (peer programy). Varováním může být práce prováděná pod záštitou Světové zdravotnické organizace ve čtyřech různých zemích (Norsko, Kanada, Svazijsko a Švýcarsko). Program nesený vrstevníky vedl v porovnání s kontrolní skupinou k nižší spotřebě alkoholu. Ale tentýž program nesený učiteli spotřebu alkoholu buď neovlivnil, nebo dokonce zvýšil.

Jak už bylo výše napsáno, jako neúčinné se ukázaly strategie, které byly založené na zastrašování, apelování na city nebo strategie zaměřené na prosté informování. Oproti tomu účinně se projevila, jak uvádí Nešpor (1994), prevence založená ve společnosti (community based prevention), což je prevence založená na spolupráci různých složek společnosti. U skupin se zvýšeným rizikem pak pomáhá nabízení lepších alternativ pro život než alkohol či jiné návykové látky a u skupiny s rizikem středním, tedy normální populaci, vycházejí nejlépe programy s aktivní účastí předem připravených vrstevníků. Je-li snižování dostupnosti návykových látek včetně alkoholu zároveň provázeno i snižováním poptávky po nich, jedná se opět o velmi účinnou strategii. Pokud u jedince již došlo nebo dochází ke zneužívání návykové látky, je relativně účinná léčba anebo mírnění následků, zejména je-li tato pomoc poskytnuta včas.

Peer programy nemají podle Nešpora (1994) valný efekt u dětí a dospívajících se zvýšeným rizikem. Rizikových jedinců je sice menšina, jenže je to menšina významná právě s ohledem na významnou možnost vzniku problémů s návykovými látkami. Jedním z důvodů, proč peer programy u rizikových skupin nejsou tak účinné jako v normální populaci, je patrně to,

že problémový jedinec nebude vnímat svého selhávajícího vrstevníka jako člověka ve stejné životní situaci a z téže sociální skupiny. Nemůže se s ním tedy dost dobře ztotožňovat a použít ho jako pozitivní model chování. Populace rizikových není naprosto homogenní. Abychom mohli nabídnout specifickou pomoc, je třeba nejprve rozpoznat charakter a příčinu znevýhodnění. To se samozřejmě může dít za pomoci nejrůznějších vyšetřovacích postupů (vyšetření psychiatrické, somatické, sociální šetření, diagnostika na rodinné úrovni atd.).

3.3 Prevence na úrovni širší společnosti

Čopjaková píše ve svém článku *Nikde žádný alkáč* (Respekt 2009) o tom, že nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím sklony k potížím s alkoholem je rodina a nejbližší okolí dospívajících, jak se shodují psychologové. Ovšem podstatné je také působení širší společnosti. Bohužel, jak již bylo zmiňováno, česká společnost je ve vztahu k alkoholu velmi tolerantní. Což dokazuje i to, že na českých televizních i rozhlasových stanicích běží reklama na alkohol neomezeně. Nepsanou dohodou je jen to, že nepředěluje dětské pořady. Tak tomu není nikde jinde v Evropě. Omezení těchto reklam, aby nebyly vysílány do osmé hodiny večerní, v Poslanecké sněmovně neprošlo. Čopjaková dále píše, že výbor pro práva dítěte vypracoval i návrh na zvýšení pokut pro provozovatele, v jejichž podnicích se mladistvým podá alkohol, ze současné horní hranice padesáti tisíc korun na půl milionu. Jedním z nejzajímavějších návrhů je zařazení prodeje alkoholu mezi koncesované živnosti. Tím by možnost koupit alkohol ve večerce, nonstop obchodu či trafice měla klesnout na minimum. Ministerstvo průmyslu a obchodu ovšem tento model odmítá jako příliš komplikovaný. Ani navýšení daně podle množství alkoholu v nápojích, které doporučuje Evropský akční plán, nebude nejspíše v nejbližší době zavedeno. Stejně tak jednotné kolky s varováním, jež jsou obvyklé na tabákových výrobcích. Společnost po omezeních nevolá, pro politiky to tedy není téma, které by se snažili prosadit.

A přitom právě proto, aby prevence problémů působených konzumací alkoholu bylo co nejúčinnější, je třeba, aby cílová populace byla ovlivňována z více stran, tedy i prevencí založenou na působení společnosti. Jestliže budeme považovat za cílovou skupinu mládež, bude taková optimální prevence zahrnovat působení rodiny, školy, zdravotnických služeb, organizací zabývajících se mimoškolními aktivitami, místní samosprávy, sdělovacích prostředků atd.

V prevenci problémů způsobených alkoholem u dětí a dospívajících v České republice je podle Nešpora (Rozeňhalová, 2004) třeba ještě mnoho udělat – např. energické prosazování věkových omezení pro prodej alkoholu, zavedení licencí na prodej alkoholu (v případě prodeje alkoholu nezletilým by bylo možno licenci odejmout), systematická prevence ve školním prostředí, nabízení pozitivních alternativ, lepší informovanost rodičů a větší účast dalších relevantních subjektů (médiá, soukromý sektor, zdravotnictví, policie, organizace pracující s dětmi a dospívajícími atd.)

3.4 Prevence problémů na školách

Podle vyhlášky č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních musí v současné době na každé škole působit specialista, který se studenty probírá nebezpečí návykových látek. Na školách tedy působí jak výchovný poradce, tak metodik prevence, který má na starost především sestavování a realizaci minimálního preventivního programu na škole.

Nešpor (1994) uvádí, že nejdůležitější je soustavné a systematické preventivní působení, které nemůže být nahrazeno nárazovými akcemi, jež samy o sobě nemívají pozitivní efekt. Dále je důležité, aby škola při prevenci spolupracovala s rodiči i s dalšími relevantními organizacemi a institucemi ve svém okolí. Je samozřejmé, že škola musí prosazovat rozumná a přiměřená pravidla týkající se návykových látek. Alkohol, tabák i drogy jsou tedy na škole zakázány a v jejím okolí by měly být málo dostupné. Dalším důležitým prvkem jsou samotní učitelé, kteří by měli napomáhat rozvoji žáků, dobře s nimi komunikovat a spolupracovat a umět rozpoznat jejich pozitivní možnosti, ovšem i případné problémy, které mohou dospívající trápit. Škola by svým přístupem měla vést žáky k pozitivním hodnotám a pomoci druhým. Pro účely preventivního působení může poskytnout možnosti a prostor pro mimoškolní aktivity a tím studentům zajistit kvalitní způsob trávení volného času.

3.5 Prevence v rodině

Podle Nešpora (Rozeňhalová, 2004) je prevence u dětí a dospívajících důležitá a má smysl, zejména pak v rodině. Je proto podstatné trávit s dítětem či dospívajícím přiměřeně času,

pokud možno každý den, naslouchat dítěti, snažit se mu porozumět a komunikovat s ním. Přistupovat k dětem a dospívajícím s vřelostí a respektem a posilovat jejich zdravé sebevědomí, což jim usnadní odmítání alkoholu i drog. Vřelost je ovšem třeba spojit s pevností a prosazováním rozumných pravidel, především pokud se nepřijatelnosti alkoholu a drog u dětí týče. Případné tresty by měly být přiměřené a dítě by mělo jasně chápat následky svých činů. Proto je vždy velmi důležitá otevřenost a diskuze, kdy jsou dětem i dospívajícím poskytovány pravdivé a nezkreslené informace o alkoholu i jiných drogách.

4 Alkohol, mládež a zákony

4.1 Trestní zákoník a odpovědnost rodičů nebo pěstounů

K 1. 1 2010 vstoupil v platnost nový trestní zákoník č 40/2009 Sb., který vychází z bývalého trestního zákona č. 140/1961 Sb. Jak ve starém zákonu, tak v novém zákoníku je zahrnuto hned několik paragrafů týkajících právní ochrany dětí ve vztahu k alkoholu a to hned z několika hledisek. Například § 217 v trestním zákonu o **Ohrožování mravní výchovy mládeže**, který je v trestním zákoníku přeformulován jako § 201 o **Ohrožování výchovy dítěte**. Tento paragraf doslova říká:

„(1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu,*
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život,*
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo*
- d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“*

Zatímco tento paragraf se netýká přímo poskytnutí alkoholu dětem, ale pouze pasivního postoje, který případnému zneužívání alkoholu nebrání, další paragraf, původně § 218 o **Podávání alkoholických nápojů mládeži**, nyní § 204 **Podání alkoholu dítěti**, se již této problematice týká přímo. Znění paragrafu 204 je:

„Kdo ve větší míře nebo opakovaně prodá, podá nebo poskytne dítěti alkohol, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.“

Tento paragraf se samozřejmě netýká pouze rodiče nebo pěstouna, ale je možné jej vztáhnout na jakoukoliv jinou osobu.

Pojem "dítě" není v trestním právu definován, ale velmi obecně řečeno odpovídá pojetí nezletilé osoby v občanském právu § 8 odst. 2 Občanského zákoníku: *„Zletilost se nabyvá dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilost nabyvá jen uzavřením manželství.“*, což koresponduje s pojetím v Úmluvě o právech dítěte, kde se píše: *„Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“*

4.2 Trestní zákoník a nedovolená výroba a jiné nakládání s psychotropními látkami

Trestní zákoník se dále v několika paragrafech zabývá nedovolenou výrobou a přechováváním drog, šířením toxikomanie a pálením lihu. Je to § 283 o **nedovolené výrobě a jiném nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy**:

„(1) Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

d) ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

(3) Odnětím svobody na osm až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

d) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let.“

Dále pak § 286 o **výrobě a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu**:

„(1) Kdo vyrobí, sobě nebo jinému opatří anebo přechovává prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku, který obsahuje omamnou nebo psychotropní látku, nebo jedu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let, peněžitým trestem, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán,

c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti“

4.3 Zákon o přestupcích a ochrana před alkoholismem

V zákonu 200/1990 Sb. České národní rady ze dne 17. května 1990 o přestupcích, § 30 zabývající se **Přestupky na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi**, se píše, že: „(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) prodá, podá nebo jinak umožní požití alkoholického nápoje osobě zjevně ovlivněné alkoholickým nápojem nebo jinou návykovou látkou, osobě mladší osmnácti let, osobě, o níž lze mít pochybnost, zda splňuje podmínku věku, nebo osobě, o níž ví, že bude vykonávat zaměstnání nebo jinou činnost, při níž by mohla ohrozit zdraví lidí nebo poškodit majetek,
- e) úmyslně umožňuje požívání alkoholických nápojů nebo užívání jiných návykových látek než látek omamných a psychotropních osobě mladší osmnácti let, ohrožuje-li tím její tělesný nebo mravní vývoj,
- o) prodá tabákový výrobek, tabákovou potřebu nebo alkoholický nápoj v zařízení nebo na akcích určených osobám mladším 18 let,“

4.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí se ve své druhé části zaměřuje na základní zásady sociálně-právní ochrany. V § 6 se říká, že: „(1)

Sociálně-právní ochrana se zaměřuje zejména na děti,

- c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem,“

4.5 Mládež a trestní zodpovědnost

Zneužívání alkoholu není samo o sobě trestné. K trestné činnosti však může vést. Pro posuzování trestné činnosti dětí a mladistvých platí zvláštní předpisy. Například podle § 25 trestního zákoníku o **Věku**: „Kdo v době spáchání činu nedovršil patnáctý rok svého věku, není trestně odpovědný.“

Při posuzování trestné činnosti mladistvých, tedy osob, které v době spáchání trestného činu dovršily patnáctý, ale nepřekročily osmnáctý rok, se postupuje zpravidla mírněji, než v podobných případech u osob plnoletých. Podle § 109 trestního zákoníku o **Mladistvých**, který zní: „*Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona.*“, se otázky trestní odpovědnosti mladistvých posuzují podle zákona 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů neboli zákonu o soudnictví ve věcech mládeže. Mladistvým je také možno uložit výchovná omezení. Podle zákonu o soudnictví ve věcech mládeže, část první - Odpovědnost mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, dílu čtvrtého o Výchovných opatřeních, § 19 o **Výchovných omezeních**: „(1) *Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovné omezení, kterým stanoví, aby zejména*

- a) nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,*
- b) nestýkal se s určitými osobami,*
- c) nezdržoval se na určitém místě,*
- d) nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,*
- e) neužíval návykové látky,*
- f) neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,*
- g) neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,*
- h) neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.*“

B Praktická část

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na zjišťování konzumace alkoholu mezi dospívajícími. Cílem je zmapovat jaká je konzumace alkoholu mezi studenty tří konkrétních středních škol z berounského regionu. Na základě poznatků zpracovaných v teoretické části lze předpokládat, že:

a) ve vybrané skupině bude mít více než 90% mladistvých vlastní zkušenost s pitím alkoholu i s jeho intoxikací.

b) jejich postoj k alkoholu bude převážně kladný a budou ho považovat za "příjemného společníka".

c) rozdíl ve vztahu k alkoholu se projeví mezi jednotlivými školami podle úrovně vzdělání, které je na konkrétní škole dosahováno – tak, že nejméně budou konzumovat alkohol na gymnáziu, nejvíce na odborném učilišti a mezi nimi žáci střední odborné školy

d) rozdíl se dále projeví podle kvality a častosti preventivního působení na škole – tak, že na škole s nejpestřejší nabídkou preventivního působení, bude alkohol působit nejméně problémů a naopak.

Ve výzkumné části byla použita metoda dotazníkového šetření mezi studenty a metoda strukturovaného rozhovoru s metodiky prevence na těchto školách. Dotazník byl anonymní, obsahoval kombinaci přímých i nepřímých otázek, které byly otevřené i uzavřené s předem stanovenými variantami odpovědí. Rozhovor byl sestaven na základě předem připravených otázek. Informace o preventivních programech a působení na jednotlivých školách byly dále doplněny pomocí materiálů o strategiích a programech prevence, které mi byly laskavě poskytnuty při rozhovoru s metodiky prevence na jednotlivých školách.

Ve svém průzkumu jsem oslovila vzorek 195 studentů. Byli to studenti Střední odborné školy stavební Beroun - Hlinky, Gymnázia Václava Hraběte Hořovice a Středního odborného učiliště Beroun - Hlinky. Jednalo se o studenty 1. – 4. ročníku těchto dvou středních škol a 1. – 3. ročníku učiliště, tedy o studenty ve věku 15 – 21 let.

5 Charakteristika střední odborné školy a středního odborného učiliště Beroun-Hlinky z hlediska minimálního preventivního programu

Střední odbornou školu a střední odborné učiliště Beroun – Hlinky navštěvuje ve školním roce zhruba 800 žáků. Z toho na 300 jich je studenty SOŠ a ostatní jsou uční SOU. Tyto dvě školy mají společné vedení a tím pádem společného metodika prevence, ovšem různé výchovné poradce. Ve své základní strategii prevence sociálně patologických jevů školy se pod vedením školního metodika prevence zapojují do minimálního preventivního programu. Hlavní myšlenkou tohoto programu je podpora zdravého životního stylu prostřednictvím nabídky volnočasových aktivit a programem aktivního sociálního učení.

SOŠ a SOU Beroun - Hlinky realizuje komplexní dlouhodobý program preventivního výchovně vzdělávacího působení a chce do tohoto programu zahrnout co nejvíce spolupracujících subjektů. Zajišťuje pomoc třídním učitelům při snaze zapojit většinu žáků do různých zájmových kroužků, také pomáhá při organizaci sportovních a kulturních akcí, protože dítě, které má bohatou náplň dne, nemá čas se toulat po ulicích, vyhledávat společnost starších, nebo dokonce nevhodných kamarádů. Proto je také důležité zajistit dostatečnou propagaci všech akcí, které pořádá škola nebo jiné organizace ve městě. Škola propaguje i zdravý životní styl a vše, co s ním souvisí. Do těchto aktivit se snaží zapojovat i rodiče žáků. Škola si v této oblasti stanovila základní úkoly pro pedagogické pracovníky, a to získávat důvěru žáků; snažit se o spolupráci s rodinou; sledovat chování žáků a především jeho změny a monitorovat absenci žáka

Hlavní úkoly školy

V SOŠ a SOU Beroun – Hlinky považují za hlavní úkol, aby v centru pozornosti byl žák. Cílem pedagogického snažení je rozvoj osobnosti každého žáka, aby dosáhl pocitu úspěšnosti, vést je k tomu, aby nebyli pouze pasivním konzumentem, ale tvořivým jedincem. Naučit žáky vhodnému vyjadřování v různých životních situacích, nebát se otevřeně porovnávat názory své a ostatních, naučit se kriticky zhodnotit výsledky své práce i práci ostatních a poučit se z vlastních chyb, přijmout radu a pomoc. Cílem výchovně vzdělávací práce je prohlubovat a rozvíjet poznatky skrze vědní disciplíny (vyučovací předměty) a pomocí těchto poznatků si vytvářet jednoduchý a ucelený obraz světa, ve kterém žijí a pracují. Je nutné zaměřit se a vhodně

motivovat především žáky problémové, přistupovat k nim individuálně a naučit je nebát se komunikace. Prohlubovat tím interakci mezi žáky, ale také mezi učitelem a žákem a učitelem a rodičem. Na druhou stranu věnovat pozornost žákům nadaným, pokusit se využít jejich aktivity ve výchovně vzdělávacím procesu a nezapomínat na pochvalu jako motivační prvek.

Zaměřit se na prevenci negativních jevů (lhaní, podvádění, vulgární vyjadřování, nevhodné chování k vyučujícím, ke spolužákům, k majetku školy a záškoláctví). Dodržovat sjednocené požadavky na chování žáků. Zaměřit se na prevenci sociálně patologických jevů, důsledně využívat vnitřní komunikační systém včetně včasného řešení vzniklých problémů a využít včasnou konzultaci odborníků v příslušném oboru, například pomoc pedagogicko-psychologické poradny. Při závažných problémech neprodleně informovat vedení školy a zákonné zástupce žáků. A dále postupovat podle vnitřních směrnic vedení školy.

Škola by měla u žáků podporovat zájmovou činnost a jejich mimoškolní aktivity v pozitivním smyslu slova. Snažit se uplatňovat různé typy vyučování (tradiční, otevřené, projektové, integrované) a zařazovat do školní činnosti různé metody a formy práce (frontální, skupinovou, individuální, samostatnou, práci s chybou a projektové vyučování), vycházky a exkurze.

Do všech vyučovacích předmětů zařadit Výchovu ke zdraví a zdravému životnímu stylu a tím vytvořit ve škole takové prostředí, kde „zdravá volba“ bude motivací a výzvou, nikoli překážkou.

Cíle a analýza současného stavu na škole

Cílem je realizovat ve škole dlouhodobý komplexní primární program, do kterého bude zahrnuto vše důležité, co je v současné době škole k dispozici, a vše, co již bylo s úspěchem vyzkoušeno. Důraz bude kladen na informovanost žáků v hodinách Občanské výchovy, Výchovy ke zdraví, Tělesné výchovy, Psychologie, Aplikované psychologie a samozřejmě i v dalších předmětech. Nedílnou součástí se stává i široká nabídka volnočasových aktivit podle možností školy. Sociálně patologické jevy budou pravidelně probírány s třídními učiteli na třídnických hodinách.

Vedení školy se bude snažit motivovat učitele k aktivnímu zapojení se do realizace programu v jejich hodinách i na neformální bázi při komunikaci se žáky, dále ke spolupráci s kolegy a k vzájemné informovanosti o chování žáků.

Analýza problematiky sociálně patologických jevů na škole je důležitá pro zjištění aktuálního stavu, stanovení příčin a formulace prognózy. Pro analýzu jsou využívány dotazníky, které obsahují i části týkající se výskytu návykových látek ve škole, šikany a dalších negativních

jevů. S těmito dotazníky pracují vyučující jednotlivých předmětů a třídní učitelé, vyhodnocení provádí metodik prevence. Funguje schránka důvěry, kde žáci mohou anonymně vznášet připomínky a stížnosti. Zástupci tříd se schází s vedením školy pravidelně každý měsíc na jednání, kde může být tato problematika dále probírána.

Ve škole jsou rovněž zveřejněny informace o telefonních číslech na různé linky důvěry a další instituce, které poskytují pomoc dětem v krizových situacích.

Třídní učitelé by měli mít zmapovanou situaci ve třídě a vytipované žáky s výchovnými, výukovými a dalšími potížemi. Ukazuje se totiž, že neparticipujícími žáky jsou ti, kteří mají vyšší pravděpodobnost sociálního selhání a osvojení si sociálně negativního chování. Proto by u žáků měly být posilovány tyto kompetence:

1. Zvyšování sociální kompetence – rozvíjení sociálních dovedností, které napomáhají efektivní orientaci v sociálních vztazích, odpovědnosti za chování a uvědomění si důsledků jednání. Dovednosti, znalosti a postoje, které si žáci osvojují, musí korespondovat s věkem a navazovat na předchozí zkušenosti. Formy vzdělávání a výchovy musí zohledňovat životní styl rodiny i působení vrstevníků.
2. Posilování komunikačních dovedností – zvyšování schopnosti řešit problémy, konflikty, adekvátní reakce na stres, neúspěch a kritiku. Vést žáky k sebevědomí, správnému sebehodnocení (postupně jsou zaváděny hodnotící dotazníky, které žáci vypracovávají vždy na konci čtvrtletí a sami sebe hodnotí, jak zvládli probírané učivo a jednotlivé výstupy), stanovení si reálných cílů v životě, k poznání sebe sama, k zvládání stresů, ke zdravému způsobu života, k dovednostem řešit své problémy bez pomoci léků a jiných návykových látek. K tomuto cíli se bude využívat různých metod aktivního sociálního učení, individuálního přístupu k žákům, třídnických hodin apod.
3. Vytváření pozitivního sociálního klimatu – pocitu důvěry bez nadměrného tlaku na výkon, zařazení do skupiny, práce ve skupině vrstevníků, vytvoření atmosféry pohody a klidu, bez strachu a nejistoty. Motivace rodičů ke spolupráci v rámci tohoto programu je jeho nezbytnou součástí.
4. Formování postojů ke společensky akceptovaným hodnotám – pěstování správného vědomí, mravních a morálních hodnot a humanistických postojů. Cílem je i prevence negativních společenských jevů jako je rasismus,

xenofobie, šikana a kriminalita mládeže, sociální a etnická nesnášenlivost, netolerance.

Zaměření prevence

Preventivní působení na SOŠ a SOU Hlinky je zaměřeno především na zdravý životní styl, na vytváření komunikačních dovedností, na správnou profesní orientaci žáků, na pomoc při selhávání žáků ve studiu, na vytváření zdravého sebevědomí a na osobní bezpečí.

Na škole se sledují jevy jako je kouření, alkohol, drogy a ostatní negativa. Základem postupu je tvorba společenské nepřijatelnosti kouření a vytváření nekuřáckého prostředí, nepřijatelnost konzumace alkoholu mládeží a znalost negativních účinků alkoholu a drog. Dále jsou žáci upozorňováni na nebezpečí kombinace alkoholu a jiných psychoaktivních látek.

Do výuky se pravidelně zařazují informace o zdravotních následcích i ekonomických dopadech. Je upozorňováno na způsoby odmítání nabídky, klamavost reklamy a je nabízena pomoc při odvykání.

Spolupráce při řešení problému

Při řešení problémů pomáhá spolupráce zástupce vedení školy s výchovným poradcem, školním metodikem prevence a pedagogickým sborem. Při této spolupráci má každý člen svou specifickou funkci.

Výchovný poradce zajišťuje výchovné složky činnosti školy, profesní orientaci, péči o problémové žáky, žáky s poruchami učení a chování – integrované žáky, dále spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou a dalšími odborníky. Vede kartotéku a evidenci problémových žáků. Účastní se jednání s rodiči spolu s třídními učiteli a podle pokynů vedení školy uskutečňuje další akce.

Metodik prevence koordinuje minimální preventivní program školy, spolupracuje s dalšími odborníky, zajišťuje potřebné akce a besedy, doporučuje vhodné programy a sleduje informace v tisku. Sladuje předávání informací o problematice sociálně patologických jevů ve škole a dokumentuje průběh preventivní práce školy. Hodnotí realizaci minimálního preventivního programu.

Pedagogové se věnují v rámci výuky rozvoji kompetencí žáků v oblasti sociálních dovedností, učí podle principů a metod v rámci koncepce školy. Provádějí průběžnou diagnostiku žáků třídy a na pedagogických radách vzájemně hodnotí uplynulé období,

konzultují případné problémy a navrhují opatření. Třídní učitel je v kontaktu s rodiči žáků své třídy prostřednictvím třídních schůzek, osobních setkání a dalších možností komunikace. Vypracovává přehled volnočasových aktivit žáků a sleduje jejich školní docházku.

Ředitelka školy sleduje efektivitu prevence sociálně patologických jevů a problémy v rámci celé školy. Zabývá se personálními a organizačními opatřeními ke zlepšení vzájemného soužití ve škole. Svolává v případě potřeby výchovnou komisi za účasti rodičů, pedagogů, pracovníků orgánů péče o dítě a psychologa.

Legislativní ošetření této problematiky

Preventivní výchovně vzdělávací působení, které vychází ze strategie prevence sociálně patologických jevů a minimálního preventivního programu školy, je na SOŠ a SOU Beroun – Hlinky postaveno na těchto legislativních ošetřeních:

Pokyn MŠMT k působení škol a školských zařízení proti projevům rasismu, intolerance a xenofobie č.j. 14423/1999-22 a č.j. 20734/1995-21

Národní strategie protidrogové politiky

Metodický pokyn k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže č.j. 14514/2000-51

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j.28275/2000-22

Pokyn MŠMT k prevenci zneužívání návykových látek ve školách a školských zařízení č.j. 16227/1996-22

Vnitřní metodický materiál pro pedagogy – postup při odhalování a řešení problémů šikany

Školní řád, Rámcový vzdělávací program a Školní vzdělávací program

Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance č.j. 14423/99-22

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 20 006/2007-51

Jednorázové, příležitostné aktivity

Na tyto aktivity je na SOŠ a SOU Beroun – Hlinky kladen velký důraz, protože škola chce dát žákům náměty k vhodnému využívání volného času. Chce ukázat, jaké existují možnosti zábavy a her. K tomuto účelu rovněž využívá všechny akce pořádané školou, jako výlety, návštěvy divadel, koncertů, školní exkurze, bruslení, plavání, sportovní a vědomostní

soutěže apod. Škola se těchto akcí může zúčastňovat podle nabídky různých organizací a institucí.

Spolupráce s rodiči

Vzájemná spolupráce školy s rodiči výraznou měrou přispívá ke školní úspěšnosti dětí i k prevenci sociálně patologických jevů. Rodiče jsou na třídních schůzkách seznámeni s programem školy, s minimálním preventivním programem a se způsoby jejich realizací. Dostávají pravidelné informace o výchovných a dalších problémech na škole (třídní i ostatní učitelé, stejně jako výchovní poradci jsou dostupní během svých konzultačních hodin). Škola nabízí propagační materiály o drogách a jiných patologických jevech. Rodiče jsou seznámeni s postupem školy v případě problémů žáků s drogami, alkoholem či záškoláctvím. Mohou se v rámci svých možností zapojovat do činnosti školy, pomáhat při vybavování pomůckami, učebnicemi a dalším potřebným materiálem.

Volnočasové aktivity na škole

Volnočasové aktivity jsou cíleně zaměřeny na smysluplné využívání volného času, včetně cílené protidrogové prevence, na rozvíjení sociálních dovedností, odpovědnosti za vlastní chování, na zvyšování schopnosti řešit problémy, konflikty, adekvátní reakce na stres, neúspěch a kritiku. Nabídky mimoškolních aktivit jsou pravidelně zveřejňovány na nástěnkách školy. Při zapojování žáků do různých kroužků třídními učiteli je brán zřetel na schopnosti a dovednosti žáků. Při kontrole se věnuje zvýšená pozornost žákům s výchovnými problémy.

Aktivity by měly žákům nabídnout možnost návštěvy zájmových kroužků při škole a ukázat další možnosti, které nabízejí sportovní oddíly města. U žáků by tyto nabídky měly podporovat sportovní aktivitu, rozvoj estetického cítění a vzdělávání se v počítačových znalostech a dovednostech. Tím by měly žáky vést ke zlepšení životního prostředí školy i jejího okolí.

Řešení přestupků

Na střední odborné škole a učilišti v Berouně – Hlinkách se snaží o společné vytvoření a dodržování pravidel jakožto účinnou prevencí sociálně patologických jevů, zejména nekázně, násilí, šikany a záškoláctví. Ve školním řádu v části věnované ochraně před sociálně patologickými jevy se uvádí, že všichni pedagogičtí pracovníci, zejména školní metodik prevence, průběžně sledují konkrétní podmínky a situaci ve škole z hlediska výskytu sociálně

patologických jevů, uplatňují různé formy a metody umožňující včasné zachycení ohrožených žáků. Školní metodik prevence zajišťuje spolupráci s rodiči v oblasti prevence, informuje je o preventivním programu školy a dalších aktivitách. Žáci školy mají přísný zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek v areálu školy a jeho okolí. Porušení tohoto zákazu je považováno za hrubé porušení Školního řádu. Ředitel školy využije všech možností daných mu příslušným zákonem včetně možnosti dát podnět k zahájení trestního stíhání osob, které se na porušení tohoto zákazu podíleli. Zároveň informuje zákonné zástupce žáků, u nichž bylo zjištěno porušení tohoto zákazu, a seznámí je s možností odborné pomoci. Pedagogičtí pracovníci jsou povinni v souladu s Pracovním řádem vykonávat kvalitní dohled nad žáky o přestávkách, před začátkem vyučování, po jeho skončení, a to hlavně v prostorách, kde by k sociálně patologickým jevům mohlo docházet.

Se školním řádem a sankcemi za jeho porušení jsou seznámeni žáci i rodiče. V případě, že selže prevence na škole a vyskytnou se žáci, kteří budou podezřelí ze zneužívání návykových látek, dealerství apod., bude přistoupeno k opatřením podle doporučení MŠMT ČR – individuální rozhovor se žákem, podle zjištěných informací pak spolupráce s rodinou, případně doporučení kontaktu na odborníky. V případě nezájmu rodičů dojde k uvědomění sociálního odboru, oddělení péče o dítě. Případné dealerství by bylo oznámeno Policii ČR.

Spolupráce s dalšími organizacemi

Střední odborná škola a učiliště Beroun – Hlinky spolupracuje v oblasti prevence i s dalšími organizacemi a spolky. Spolupráce probíhá s místním deníkem, kde se pravidelně objevují informace o akcích, které škola v této oblasti pořádá. Dále spolupracuje s protidrogovým koordinátorem pedagogicko-psychologické poradny především v oblasti vzdělávání pedagogů, získávání grantů a metodické pomoci. Pedagogicko-psychologická poradna také zajišťuje psychologickou práci s dětmi ohroženými sociálně patologickým vývojem a diagnostiku tříd. Škola je v kontaktu s odborníkem, který zajišťuje poradenství a další pomoc a spolupráci na protidrogové prevenci, sociálním chování, řešení konfliktů atd.

Škola má rovněž možnost požádat o pomoc centrum Sponte, jež pracuje s dětmi, které přišly do kontaktu s drogou. Poskytuje jim a jejich rodičům účinnou pomoc a pracuje i s dětmi, které nemají rodinné zázemí. V případě výskytu problému nebo na preventivních besedách a jiných aktivitách spolupracuje škola i s městskou policií či Policií ČR.

Program preventivně působících akcí na škole pro školní rok 2010/2011

V září proběhlo dotazníkové šetření v 1. ročnících, zjišťující rizikové oblasti (použit byl dotazník pro dospívající identifikující rizikové oblasti, který podle R. E. Tartera volně adaptovali Nešpor, Csémy, Müllerová a Provazníková). Byla zpracována strategie prevence patologických jevů do plánů třídních učitelů a vytvořena Rada školy, skládající se ze zástupců jednotlivých tříd, která měla na starost zajišťování školních sportovních akcí pro školní rok 2010/2011.

V říjnu se žáci prvních ročníků zúčastnili adaptačního kurzu v Březové u Třebíče pořádaného agenturou STAN, která zajišťuje pro školy „teambuildingové“ pobyty v přírodě, tedy takové, které mají za úkol sblížit žáky a naučit je vzájemné spolupráci a pomoci. Škola v tomto měsíci také navázala spolupráci s okresním metodikem prevence Mgr. J. Sixtou.

V listopadu proběhl sportovní turnaj školy v basketbalu. Organizaci tohoto turnaje převzali žáci vyšších ročníků. V tomto měsíci také probíhaly třídnické hodiny zaměřené na rovnost příležitostí, integraci cizinců, šikanu a genderové nerovnosti.

V prosinci se konal vánoční turnaj v malé kopané, probíhaly tréninkové hodiny futsalového výběru školy a průběžná práce v kroužku posilovny.

V lednu proběhl další sportovní turnaj školy, tentokrát ve florbalu, Organizaci opět zajišťovali žáci u vyšších ročníků, neboť se v této činnosti osvědčili. Futsalový výběr školy pokračuje v tréninkových hodinách a žáci se v posilovně připravují na silový víceboj. Dochází ke konečnému vyhodnocení Tarterova dotazníku (zářijové šetření) a na jeho základě jsou vytyčeny další priority minimálního preventivního programu školy.

V únoru se žáci 1. ročníků zúčastnili lyžařského výcvikově-vzdělávacího zájezdu do Železné Rudy. Kurz byl zaměřen sportovně a zážitkově s prvky zážitkové pedagogiky, na jejichž základě měli učitelé a žáci možnost poznat se při netradičních činnostech a rolích a tím přispět k budování dobrých vztahů v kolektivu a rozvoji spolupráce, k respektování názoru druhého a efektivní komunikaci ve skupině. Měl u žáků rozvíjet schopnost řešit nové situace a naučit je něco o organizaci a vedení absolvovaných aktivit.

V březnu opět proběhl sportovní turnaj školy, tento měsíc v odbíjené. Stejně jako při předchozích turnajích se i tentokrát se organizace ujali žáci vyšších ročníků. Ve spolupráci s organizací Slunečnice, která pořádá besedy k výchově k rodičovství, se uskutečnily semináře na toto téma pro vybrané žáky. V posilovně pokračuje zájmový kroužek a žáci se připravují na soutěž Zdatná mládež.

V dubnu se žáci zúčastnili filmové projekce s protidrogovou tematikou, konkrétně filmu Katka režisérky Heleny Třeštíkové – jedná se o časově dokument o životě drogově závislé

dívky, následně i matky, která se marně snaží bojovat se svojí závislostí. Následovaly filmové ukázky pro třídní kolektivy Ženy a drogy a V pasti, stále v pasti, kde se opět jedná o pohled na drogově závislé ženy, matky.

V posledních dvou měsících školního roku se konají sportovní turnaje mezi školami Beroun – Hlinky a Beroun – Závodí a probíhají cyklistické výlety a vodácké výcviky (sjezd řeky Berounky). Jedná se o pobyty v přírodě, které opět obsahují prvky zážitkové pedagogiky, jsou tedy zaměřené na budování kolektivu a zlepšování vzájemných vztahů.

V průběhu celého školního roku funguje pro zájemce klub Ragby League, který zajišťuje pravidelné tréninky a soutěže. Kromě sportovních aktivit školních i mimoškolních mohou žáci navštěvovat Klub mladých diváků, který zajišťuje pravidelné návštěvy divadelních představení v pražských divadlech. Škola již několik let spolupracuje s organizací Slunečnice, která pořádá již dříve zmiňované besedy k výchově k rodičovství. Cílem minimálního preventivního programu SOŠ a SOU Beroun – Hlinky je ukázat žákům aktivní způsob trávení volného času a zdravý životní styl.

5.1 Strukturovaný rozhovor s metodikem prevence SOŠ a SOU

Beroun – Hlinky

Na střední odborné škole a středním odborném učilišti Beroun – Hlinky působí jako metodik prevence Mgr. Štěpánka Reslová, se kterou byl proveden tento rozhovor.

1. Probíhá na vaší škole program prevence?

Ano, máme rozpracovanou základní strategii prevence sociálně patologických jevů školy.

2. Jaké zdroje byly použity?

V legislativním ošetření jsme vycházeli z několika zdrojů. Byly to především metodické pokyny MŠMT, přesné zdroje máme rozepsané přímo v minimálním preventivním programu.

3. Je tento program zaměřen na drogy obecně, nebo se specializuje na jednotlivé drogy? Máte speciální program zaměřen pouze na alkohol?

Je zaměřen spíše obecně na drogy. Konkrétně pouze na alkohol nic nemáme. Tato problematika bývá zahrnuta do přednášek společně s ostatními drogami.

4. Co obsahuje, jakou formu má preventivní program? Je spíše pasivní nebo aktivní?

Já upřednostňuji v prevenci nabídku volnočasových akcí, protože si myslím, že smysluplné využití volného času je lepší, než když se vyjede například do Drop-inu a tam žáci vidí ty konce. Neboť nemůžu vědět, jestli náhodou u někoho ze žáků ten Drop-in naopak nevyvolá touhu dostat se tam, i když je to hrozný – oni to popisují jako negativní, nepříjemnou zkušenost. Ale já tyto akce, například s protidrogovou léčebnou, osobně nemám ráda. Náš program se proto opírá o sportovní aktivity, hlavně ragby, které naši žáci hrají. A dále se snažíme dětem ukazovat pozitivní vzory, především bývalé žáky naší školy, kteří něco dokázali. Přijde mi, že větší smysl má ukázat to, co někdo dokázal, než to, jak někdo zkrachoval.

5. Co se vaší škole v současné době v rámci minimálního preventivního programu daří a kde naopak vidíte nedostatky?

Daří se nám velmi dobře spolupracovat s vedením školy i s Radou rodičů při SOŠ a SOU. Také materiálně zajišťovat sportovně turistickou činnost školy, získávat sponzorské dary a při obstarávání těchto akcí spolupracovat s jednotlivými učiteli školy. Také se daří podporovat

spolupráci mezi staršími a mladšími žáky, hlavně v rámci adaptačních kurzů. A také spolupracují s okresním metodikem prevence.

Naopak se nám nedaří omezit kouření žáků mimo školu a přesvědčit žáky o stále větším nebezpečí alkoholismu a to hlavně konzumace alkoholu o víkendech a na akcích mimo školu. Dále zapojit více učňů z odborného učiliště do akcí školy a nedaří se také lépe spolupracovat s některými rodiči problémových žáků.

6. Stalo se někdy, že student (žák) přišel do školy pod vlivem alkoholu, nebo že vůbec nepřišel z důvodu intoxikace alkoholem?

Jeden případ jsme tu měli. Pro chlapce si museli přijet rodiče, neboť byl velmi opilý, ztrácel koordinaci a orientaci. Řešili jsme to výchovným potrestáním podle školního řádu, chlapec dostal podmíněčné vyloučení. Pak už se neopil a dostudoval. Alkohol je ovšem všudypřítomný problém. Když například slyším, jak se v pondělí baví v šatně, tak každý, ať je mu 15, 16, 17, probírá to, jak o víkendu „pařili“ a pili. A problém někdy bývají dlouhé, půlhodinové přestávky, kdy jdou na oběd. To je čas od času z nich po této přestávce cítit alkohol.

7. Považujete konzumaci alkoholu mladistvými za skutečný problém naší společnosti, se kterým je třeba něco dělat? A má vaše škola možnost s tímto problémem něco dělat?

V současné době ano. Alkohol a jeho konzumace se stávají problémem. Škola s tím ale v nápravě nemůže nic dělat, může ale ovlivnit. Škola nemůže napravit všechny škody, které na dětech byly napáchány, škola jako instituce ne. Jednotliví lidé ve škole mohou ukázat směr, ale napravit, vyzdravit, to se bojím, že nedokážeme.

Shrnutí rozhovoru

Žáci i učni střední odborné školy a středního odborného učilišti Beroun – Hlinky ve svém volném čase alkohol hojně konzumují a objevil se dokonce i případ konzumace na půdě školy. I když zde probíhá preventivní program, jeho zaměření je spíše obecné a žádná konkrétní prevence orientovaná pouze na alkohol zde není. Nabídka volnočasových aktivit by mohla být pestřejší, ovšem škola naráží na problém nezájmu ze strany žáků i učňů. Z rozhovoru tedy vyplývá, že na této škole je alkohol jeden z faktorů, které představují problém.

6 Charakteristika Gymnázia Václava Hraběte Hořovice z hlediska minimálního preventivního programu

Gymnázium Václava Hraběte je veřejná škola zřizovaná Středočeským krajem. Jeho cílem je poskytovat studentům univerzální vzdělání, aby mohli pokračovat v dalším studiu na vysokých a vyšších školách, nebo se díky získaným dovednostem a znalostem dokázali uplatnit v praxi. Gymnázium Václava Hraběte zajišťuje vzdělávání ve čtyřletém i osmiletém vzdělávacím programu: čtyřleté všeobecné gymnázium (po 9. třídě ZŠ) a osmileté všeobecné gymnázium (po 5. třídě ZŠ). Vedle výuky nabízí svým žákům řadu aktivit sportovních i kulturních.

Cíle minimálního preventivního programu

Těžiště minimálního preventivního programu na GVH spočívá ve zvyšování sociální kompetence studentů, v rozvoji dovedností, které vedou k samostatnému odpovědnému rozhodování, k posilování sebedůvěry, odolnosti vůči stresu a odmítání všech forem sebeustrukce, v budování pozitivní atmosféry a bezpečného prostředí ve škole. Tím škola přispívá též ke zvýšení odolnosti dětí a mládeže vůči společensky nežádoucím jevům, jakými jsou drogová závislost, alkoholismus, kouření, záškoláctví, šikana, vandalismus, kriminalita, virtuální drogy (počítače, televize, video), ale také netolerance, xenofobie a rasismus. Kurzy pořádané pro studenty v rámci MPP vycházejí ze zásad zážitkové pedagogiky, o níž se metodik prevence i výchovní poradci domnívají, že je neúčinnějším nástrojem prevence.

Dlouhodobé projekty (specifická prevence)

Škola připravila a každoročně realizuje čtyři vícedenní kurzy určené třídním kolektivům: Pro studenty primy osmiletého studia a 1. ročníku čtyřletého studia je vždy v září připraven čtyřdenní Go! kurz, který má za úkol seznámit nové spolužáky a pomoci každému z nich začlenit se do vznikajícího kolektivu. Program kurzu obsahuje techniky vedoucí k týmové spolupráci, sociálně psychologické hry, nabízí situace, ve kterých studenti překonávají na první pohled nezvládnutelné překážky a řeší zdánlivě neřešitelné úkoly. Zážitek z kolektivního úspěchu nebo překonání svých možností jim pomáhá získat důvěru v sebe i ostatní. Kurzu se vždy účastní také třídní učitel, který má možnost navázat se svými žáky velmi úzký kontakt hned na počátku studia.

Kurz Poločas, který je určen studentům posledního ročníku nižšího gymnázia, kvartánům, je jakýmsi uzavřením první poloviny jejich studia a zároveň přípravou na vstup do té druhé. V několika tematických blocích se interaktivní formou věnují nácviku a posilování komunikačních dovedností jako je například odmítání, řešení konfliktů, obrana proti manipulaci, porozumění emocím a jejich zvládnání. Zároveň se seznamují s rozšiřujícími informacemi o drogách a jejich účincích. Vše je doplněno aktivitami vedoucími k týmové spolupráci.

Berounka (vodácký kurz) je určena pro studenty 2. ročníku a sexty. Studenti se musejí naučit ovládat loď, ale také postarat se o jídlo a nocleh v přírodě. Večerní programy obsahují techniky vedoucí k nácviku komunikačních dovedností, správnému sebehodnocení a posilování zdravého sebevědomí.

Dlouhodobé projekty (nespecifická prevence)

Pro zájemce ze všech tříd vyššího a čtyřletého studia jsou každoročně realizovány dva vícedenní kurzy:

Expedice AVAMUŠ je název pro čtyřdenní kurz určený zájemcům o práci s dětmi a mládeží, který je pořádán počátkem ledna na Šumavě. Má-li být prevence užívání drog a jiných patologických jevů úspěšná, musí zasáhnout co nejvíce dětí. Škola využívá toho, že někteří její studenti pracují nebo by chtěli pracovat jako vedoucí na letních táborech nebo vést zájmové kroužky a snaží se jim poskytnout návody a náměty pro tuto práci formou osobních zážitků při různých pohybových hrách a sociálně psychologických nebo výtvarných technikách.

Horská kola jsou další akcí, které se mohou účastnit zájemci z různých tříd. V rámci cyklistického kurzu mají možnost se tito studenti navzájem poznat a navázat tak vztahy, které zlepšují atmosféru v celé škole. Nabídka večerních programů je tvořena různými seznamovacími a sebezpoznavacími technikami nebo netradičními stolními hrami.

Jednorázové akce (nespecifická prevence)

V některý z podzimních volných dnů startuje outdoorový závod Zlaté hrábě, kterého se účastní čtyřčlenná smíšená družstva složená ze současných studentů starších 15 let nebo absolventů gymnázia. Závodníci se pohybují v členitém lesním terénu na kole nebo pěšky a plní fyzicky i psychicky náročné úkoly. Odměnou jsou putovní Zlaté hrábě opatřené štítkem se jmény vítězů. Obdobou Zlatých hrábí je závod o Zlaté hrabičky, určený čtyřčlenným družstvům složeným ze studentů nižšího gymnázia, který se koná v dubnovou sobotu v hořovickém lesoparku Dražovka.

Oblíbenou každoroční tradiční akcí je vánoční školní akademie, kde studenti ze všech tříd mohou prezentovat své pěvecké, herecké, taneční a hudební dovednosti. Konají se i divadelní představení Podbrdského recesistického divadla, jehož členy jsou studenti gymnázia, vedení PhDr. Zdeňkem Samcem, a tradiční maturitní plesy, jejichž organizaci si zajišťují studenti oktávy a 4. ročníku sami.

Krizový plán školy

V případě zjištění nebo podezření, že student zneužívá návykovou látku nebo ji přechovává či distribuuje, uvědomí pracovník školy metodika prevence (v případě jeho nepřítomnosti ředitele školy). Metodik prevence ve spolupráci s ředitelem školy rozhodne o dalším postupu, kterým je nejprve individuální rozhovor se žákem. Podle zjištěných informací následuje spolupráce s rodinou, případně doporučení kontaktu na odborníky. V případě nezájmu rodičů je informován sociální odbor, oddělení péče o dítě, a v případě dealerství je vše oznámeno policii a je informován školský úřad.

V každém kabinetu mají učitelé k dispozici letáček vydaný MŠMT s popisem některých událostí, souvisejících s drogami.

6.1 Strukturovaný rozhovor s metodikem prevence Gymnázia Václava Hraběte Hořovice

Na gymnáziu Václava Hraběte v Hořovicích působí jako metodik prevence Mgr. Tomáš Sládek, se kterým byl uskutečněn tento rozhovor.

1. Probíhá na vaší škole program prevence?

Ano, máme minimální preventivní program.

2. Jaké zdroje byly použity?

Náš minimální preventivní program jsem sestavoval ve spolupráci s vedením školy na základě předchozích, a doposud dobře fungujících preventivních programů naší školy a metodických pokynů MŠMT.

3. Je tento program zaměřen na drogy obecně, nebo se specializuje na jednotlivé drogy? Máte speciální program zaměřen pouze na alkohol?

Náš program je zaměřen především na budování sociálních kompetencí studentů, na stmelování kolektivu a vytváření příznivé atmosféry ve třídě. Pouze jeden kurz, a to Poločas, který probíhá ve čtvrtém ročníku osmiletého gymnázia (kvarta), je zaměřen na drogy a součástí je i alkohol. Ale jinak akce, či přednášky zaměřené pouze na alkohol na naší škole nemáme.

4. Co obsahuje, jakou formu má preventivní program? Je spíše pasivní nebo aktivní?

U nás je prevence zaměřena především na nejrůznější sportovní kurzy. Pro každý ročník máme nějaký připravený. Dále je možnost zúčastnit se kurzů celoškolských, jako je akce Avamuš – to je několikadenní pobyt na Šumavě, zaměřený nejen na běžkování, ale hlavně na osobní zážitky spojené se sociálně psychologickými hrami – nebo kurz na horských kolech. Také na škole probíhají soutěže určené pro jednotlivé ročníky. Jde především o soutěže sportovní. Takže se dá říci, že náš preventivní program je aktivní. Na jednorázové přednášky, nebo besedy se nezaměřujeme.

5. Co se vaší škole v současné době v rámci minimálního preventivního programu daří a kde naopak vidíte nedostatky?

Daří se nám získávat studenty pro všechny typy akcí. Doposud jsme nikdy neměli problém s nezájmem ze strany studentů. Naše podmínka pro konání všech sportovních kurzů je účast

minimálně 80 %, a to se nám zatím vždy podařilo naplnit. Vzhledem k aktivní účasti studentů na školních akcích se nám daří vytvářet ve třídách příznivé klima a tím přispívat k utváření dobrého kolektivu.

Lepší by mohla být spolupráce (komunikace) s rodiči, ale ani v tomto směru nevidím zásadní nedostatky.

6. Stalo se někdy, že student (žák) přišel do školy pod vlivem alkoholu, nebo že vůbec nepřišel z důvodu intoxikace alkoholem?

Ne, takový případ jsme zatím řešit nemuseli.

7. Považujete konzumaci alkoholu mladistvými za skutečný problém naší společnosti, se kterým je třeba něco dělat? A má vaše škola možnost s tímto problémem něco dělat?

Naše společnost obecně je vůči alkoholu velmi tolerantní. Proto v rámci takového přístupu nevidím konzumaci alkoholu mladistvými jako společenský problém. U nás na škole alkohol problém nepředstavuje, i v rámci meziškolních průzkumů vychází naše škola dobře. Proto v současné době tento problém jako zásadní nespatřuji.

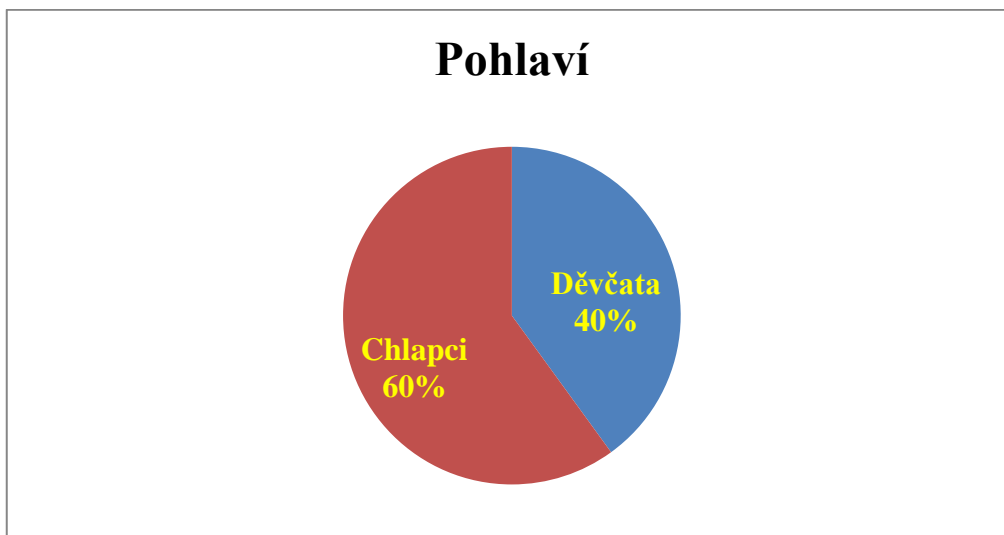
Shrnutí rozhovoru

Na gymnáziu Václava Hraběte probíhá pestrý preventivní program s širokou nabídkou kurzů i soutěžních a sportovních akcí. Škola nenaráží na problém nezájmu studentů o tyto akce, a proto se daří velmi dobře pravidelně je organizovat. Školní akce pomáhají utužovat kolektiv a tím vytvářet příjemné a podnětné prostředí. Není zde sice žádný program zaměřen specificky na alkohol, ovšem nezdá se, že by alkohol na této škole představoval problém.

7 Dotazníkové šetření

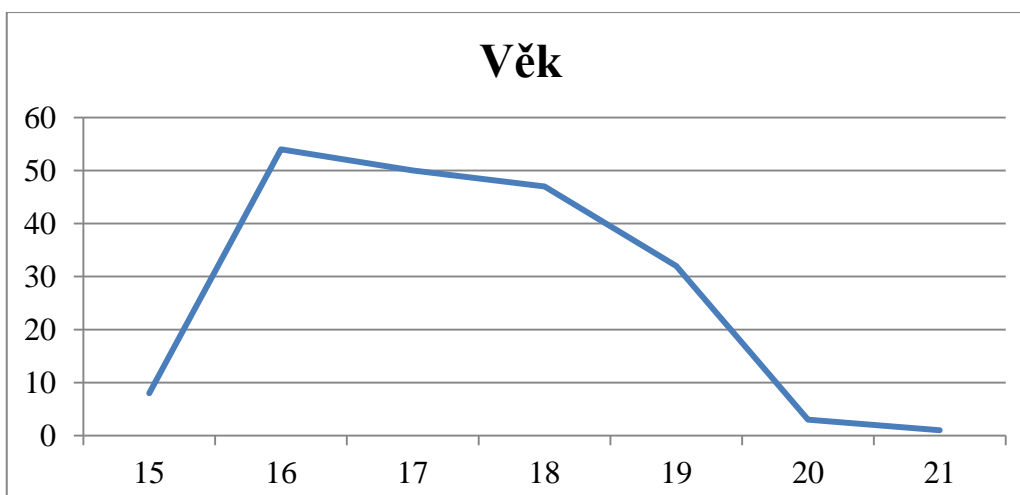
7.1 Charakteristika cílové skupiny

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

Cílový vzorek o celkovém počtu 195 studentů se skládá ze 78 dívek a 117 chlapců – jak je ukázáno na prvním grafu 40% dívek a 60% chlapců. Věkové rozložení studentů bylo od 15 let až do věku 21 let. Nejpočetnější byla skupina šestnáctiletých, kterých bylo celkem 54. Druhým nejvíce zastoupeným věkem bylo 17 let s počtem 50 studentů. Následoval věk 18 let s 47 zástupci. Devatenáctiletých bylo celkem 32. Méně zastoupené byly věkové skupiny patnáctiletých, kterých bylo pouze 8, dále dvacetiletých s počtem 3 a jednadvacetiletý byl jen jeden student. Věkové rozložení je vidět na křivce v druhém grafu.

Graf č. 2 – Věk respondentů

7.2 Výsledky dotazníkového šetření

Po zjištění pohlaví a věku byly v dotazníku následující otázky zaměřeny na vlastní zkušenost s alkoholem. Nejprve bylo zjišťováno, zda respondenti už alespoň jednou v životě pili alkohol. Jak se ukázalo, všichni dotázaní už v životě tuto zkušenost získali, a to jak studenti z gymnázia, tak žáci ze střední odborné školy i učni ze středního odborného učiliště. Mezi jednotlivými školami nebyl žádný rozdíl.

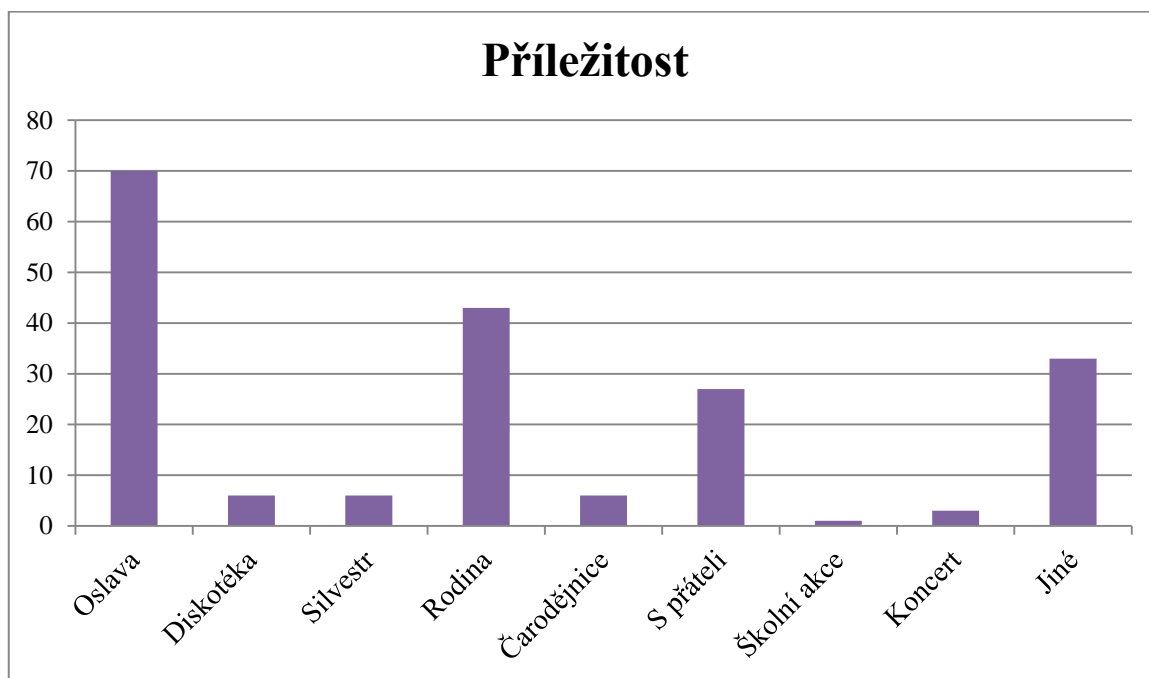
Zbylé výsledky jsou graficky znázorněny. Pokud byla otázka kladena s možností odpovědi ano x ne, je ve sloupci v grafu vždy zobrazena odpověď ano.

Graf č. 3 – Věk první zkušenosti s alkoholem

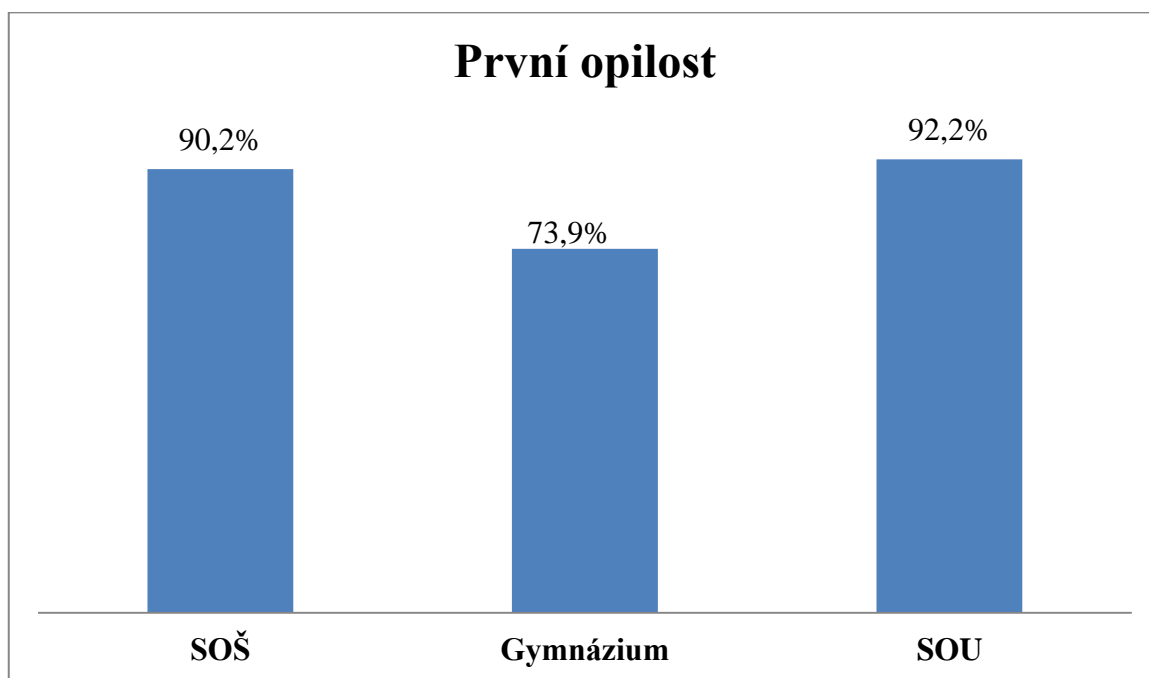
Jak se dále ukázalo, téměř všichni (pouze jedna studentka uvedla jako věk své první zkušenosti s konzumací alkoholu 18 let) tuto zkušenost měli v době, kdy ještě nebyli plnoletí (v mnoha případech dokonce ani zletilí) a tím pádem podle platných zákonů České republiky neměli mít k alkoholu přístup. Je tedy jasné, že alkohol získali buď v rodině, od kamarádů nebo nelegálním prodejem v hospodách i obchodech. Nejčastěji tuto zkušenost získali mladiství ve věku 14 let. Následoval věk 15 let, spojený s odchodem ze základní školy či první návštěvou diskotéky. Objevovaly se ovšem i případy, kdy dotázaní napsali, že svoji první zkušenost s alkoholem měli již ve velmi útlém věku jako malé děti. Ani v této otázce se ovšem neprojevil významnější rozdíl mezi jednotlivými školami.

Graf č. 4 – Příležitost první zkušenosti s alkoholem

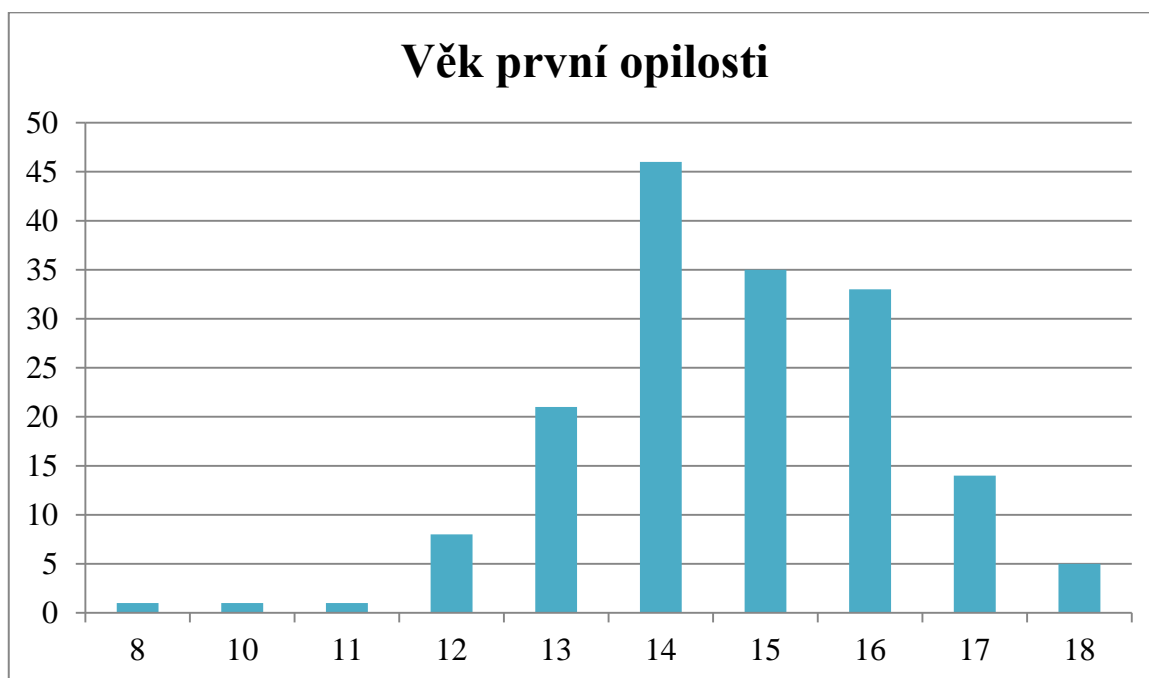
Po věku první zkušenosti s alkoholem bylo zjišťováno, při jaké příležitosti tuto zkušenost dotazovaní získali. Nejčastěji se objevovaly nejrůznější oslavy, především oslavy narozenin. Takže se dá říci, že svoji první zkušenost s alkoholem většina dětí získává ve své rodině. A to nejen během rodinných oslav, ale také při jiných příležitostech, například po obědě, kdy si jeden z rodičů či prarodičů otevře pivo „na slehnutí“ a dá svému potomkovi ochutnat. Jako druhá nejčastější se ukázala zkušenost získaná mezi kamarády. Ovšem na rozdíl od zkušenosti získané v rodině, kdy se dítě s alkoholem setkává již v útlém věku, získávají mladiství zkušenost mezi svými vrstevníky později, většinou kolem věku 14 let, kdy dokončují povinnou školní docházku. V tomto období také začínají náctiletí navštěvovat diskotéky a jiné zábavy, kde se prvně nejen seznamují s alkoholem, ale také získávají první zkušenosti s jeho intoxikací. Pouze výjimečně (ale přece!) svou první zkušenost s alkoholem získávají studenti na školních akcích jako je například školní výlet. Opět se neprojevil podstatnější rozdíl mezi jednotlivými školami.

Graf č. 5 – První opilost

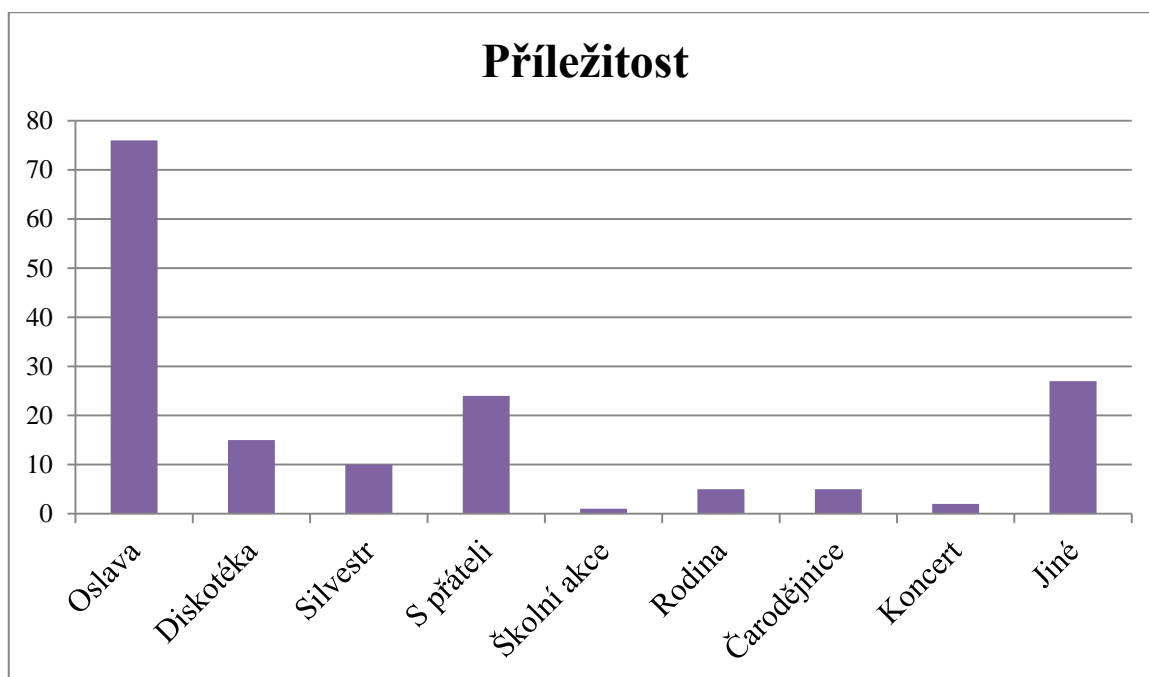
Zkušenost s opilostí už, na rozdíl od samotné zkušenosti s alkoholem, všichni dotazovaní nemají. Zde se již ukazují první rozdíly mezi žáky jednotlivých škol. Nejčastěji mají za sebou svou první zkušenost se stavem opilosti učni z odborného učiliště, kde ji uvedlo 47 z 51 učňů. Následují je žáci z odborné školy a rozdíl mezi nimi je prakticky minimální. V obou případech byli již někdy opilí téměř všichni žáci, na SOŠ konkrétně 64 ze 71 žáků. Pouze málo z nich (a to především dívek) uvedlo, že vlastní zkušenost s intoxikací alkoholem nemají. O něco lepší byla situace mezi studenty na gymnáziu. I když tuto zkušenost potvrdila opět většina studentů – 54 ze 73, bylo mezi nimi oproti střední odborné škole a odbornému učilišti více těch, kteří s opilostí vlastní zkušenost neměli.

Graf č. 6 – Věk první opilosti

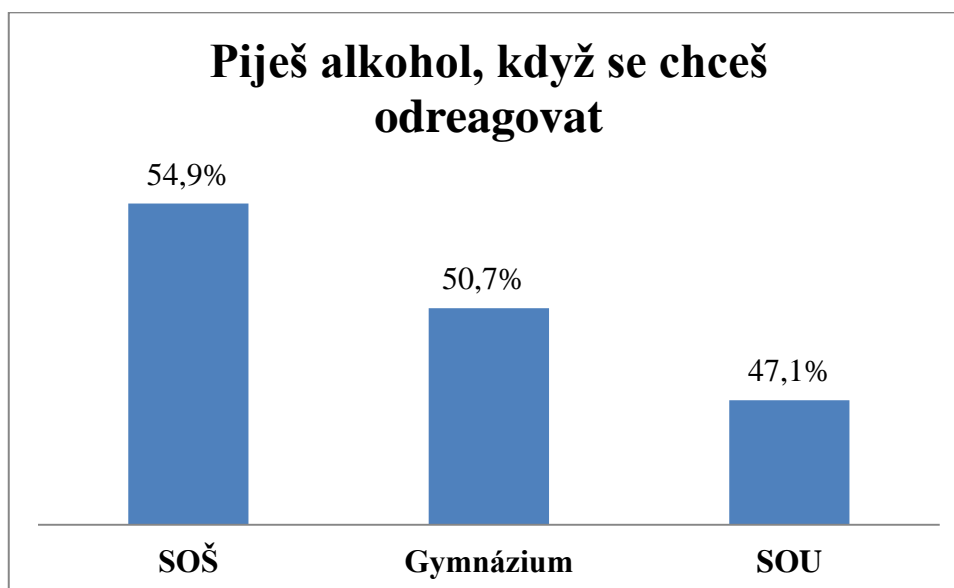

Nejčastější odpovědí na otázku v kolika letech měli studenti první zkušenost s opilostí, bylo 14 let, stejně jako v otázce na první zkušenost s konzumací alkoholu. Z toho vyplývá, že pro mnoho dětí končí první zkušenost s alkoholem hned jeho intoxikací a to opět ve věku, kdy by k alkoholu neměli mít přístup. Znovu se zde jako nejčastější příležitost objevuje oslava, kdy se děti dostávají k alkoholu z rukou příbuzného, případně kamaráda, a to bez rozdílu mezi jednotlivými školami.

Graf č. 7 – Příležitost první opilosti

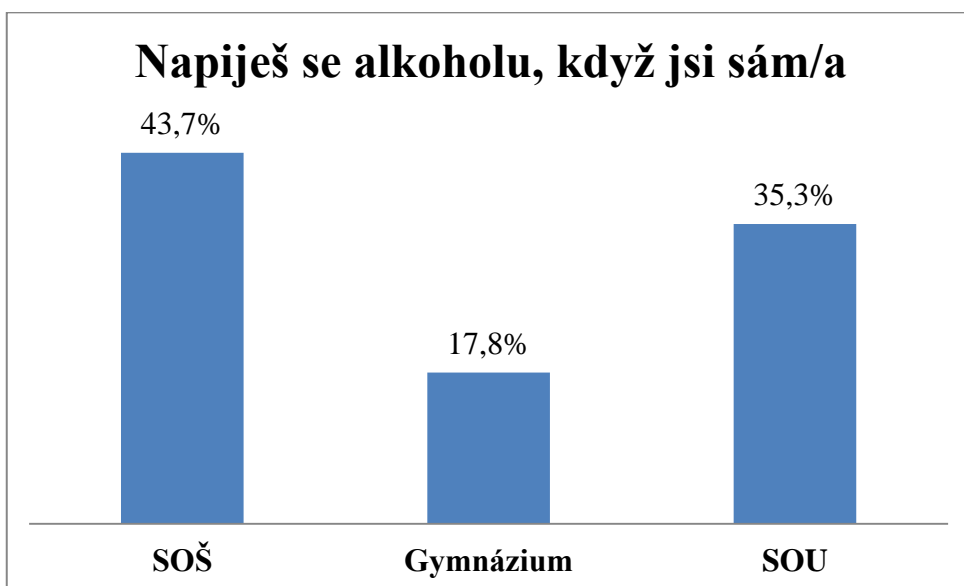
Graf č. 8 – Pití alkoholu pro odreagování

Další část dotazníku zjišťovala, jaký mají vybraní studenti, žáci a učni vztah k alkoholu a jeho konzumaci. V těchto otázkách se opět projevil rozdíl mezi jednotlivými školami. Ovšem oproti mému počátečnímu předpokladu, že „nejkladnější“ vztah k alkoholu budou mít učni, následování žáky z odborné školy a nejlépe budou vycházet studenti gymnázia, se po vyhodnocení dotazníků ukázalo, že největší problém s pitím alkoholu se projevuje mezi žáky střední odborné školy. Na otázku, zda pijí alkohol v situacích, kdy se chtějí odreagovat, více než polovina žáků střední odborné školy, tedy 39 ze 71, odpověděla kladně. Následovali studenti gymnázia, kde kladně odpovědělo 37 studentů ze 73 a učni odborného učiliště, kde to byla dokonce méně než polovina dotázaných učňů, tedy 24 z 51.

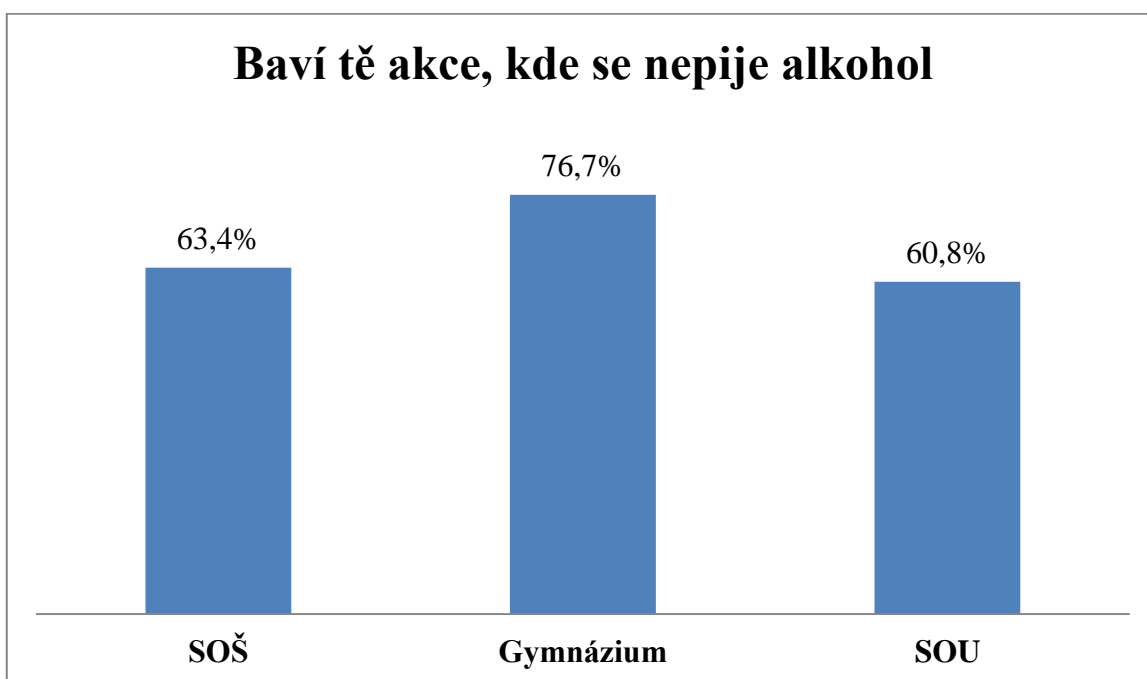

Graf č. 9 – Pití alkoholu o samotě

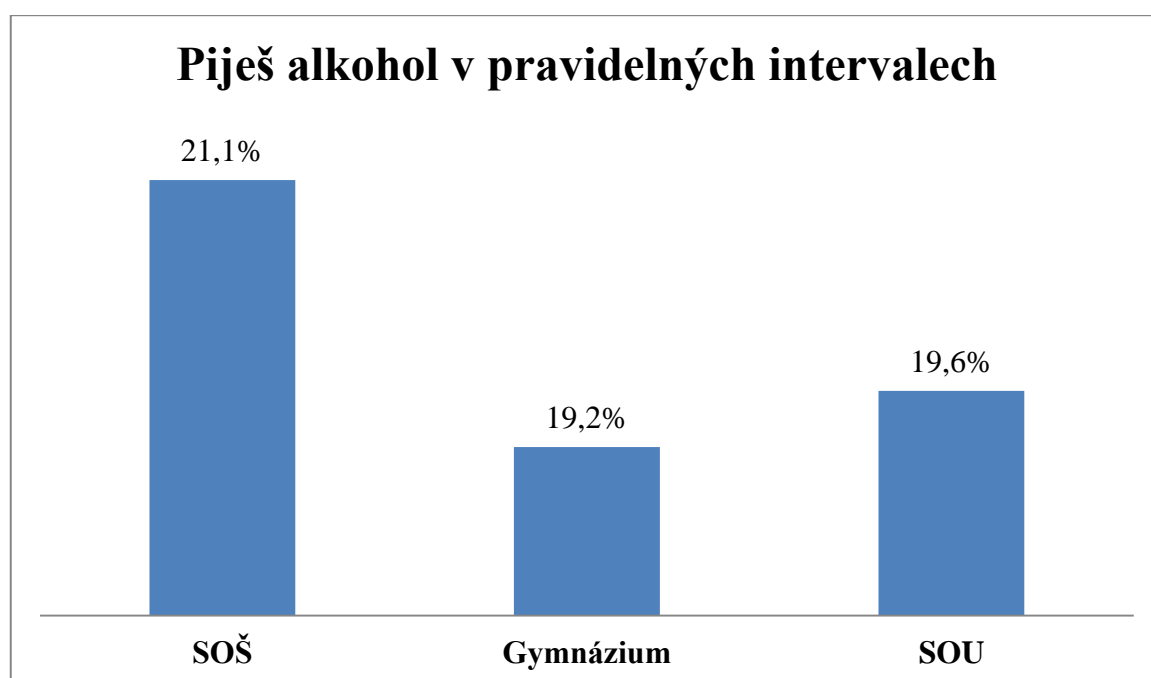
Další otázka byla, zda se dotázaní napijí alkoholu v situaci, kdy jsou sami. I v této otázce opět nejhůře vyšli žáci střední odborné školy. Téměř polovina – 31 ze 71 dotázaných - odpověděla kladně, tedy že se napijí alkoholu, když jsou sami. O něco líp vyšli učni z odborného učiliště. I když více jak třetina kladných odpovědí - 18 z 51 - také působí znepokojivě. Nejlépe vycházejí studenti gymnázia, kde kladně odpověděla méně než pětina dotázaných, 13 ze 73.

Graf č. 10 – Akce bez alkoholu

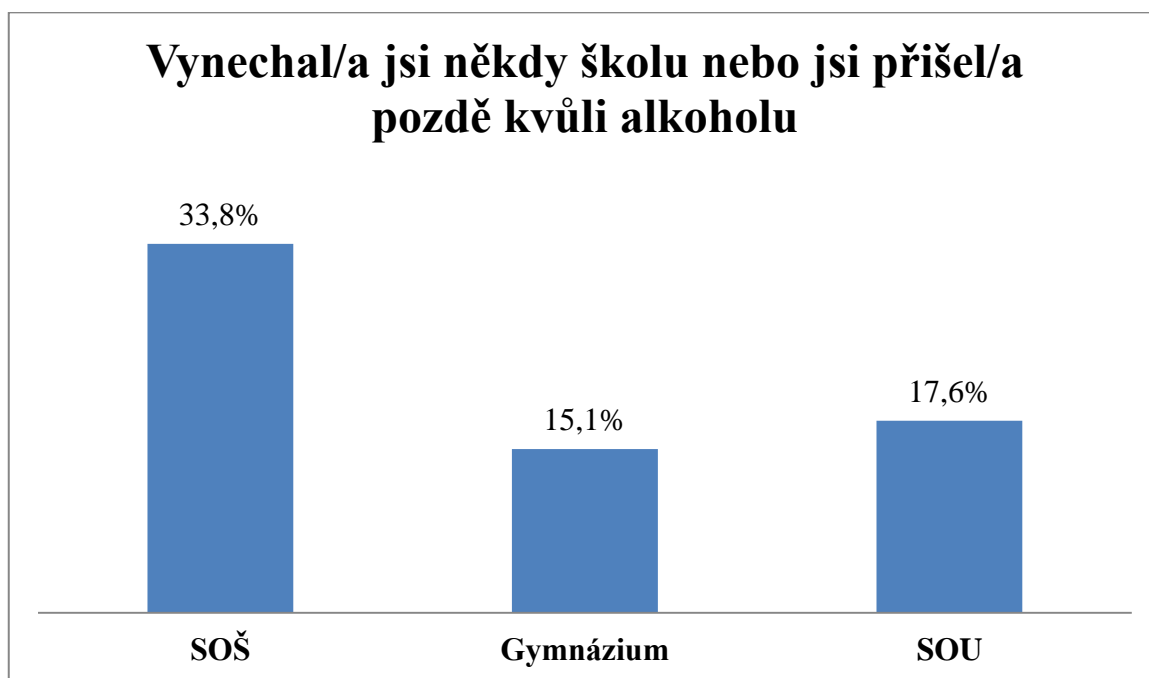
Předchozí zjištění společně s výsledkem následující otázky svědčí podle mého názoru o tom, že gymnaziální studenti mají oproti žákům střední odborné školy a učňům odborného učiliště smysluplnější náplň svého volného času a dokáží se zabavit i bez konzumace alkoholu. Neboť na otázku, zda je baví akce, kde se nepije alkohol, více než tři čtvrtiny studentů gymnázia – 56 ze 73 - odpovědělo kladně, tedy že je tyto akce baví. Žáci střední odborné školy a učni odborného učiliště se v nadpoloviční většině shodovali, že je akce, kde se nepije alkohol, také baví. Tentokrát ovšem o něco lépe oproti učňům z odborného učiliště – 31 kladných odpovědí z 51 dotázaných - vyšli žáci střední odborné školy, kde se kladných odpovědí ukázalo o něco více, a to 45 ze 71.

Graf č. 11 – Pití alkoholu v pravidelných intervalech

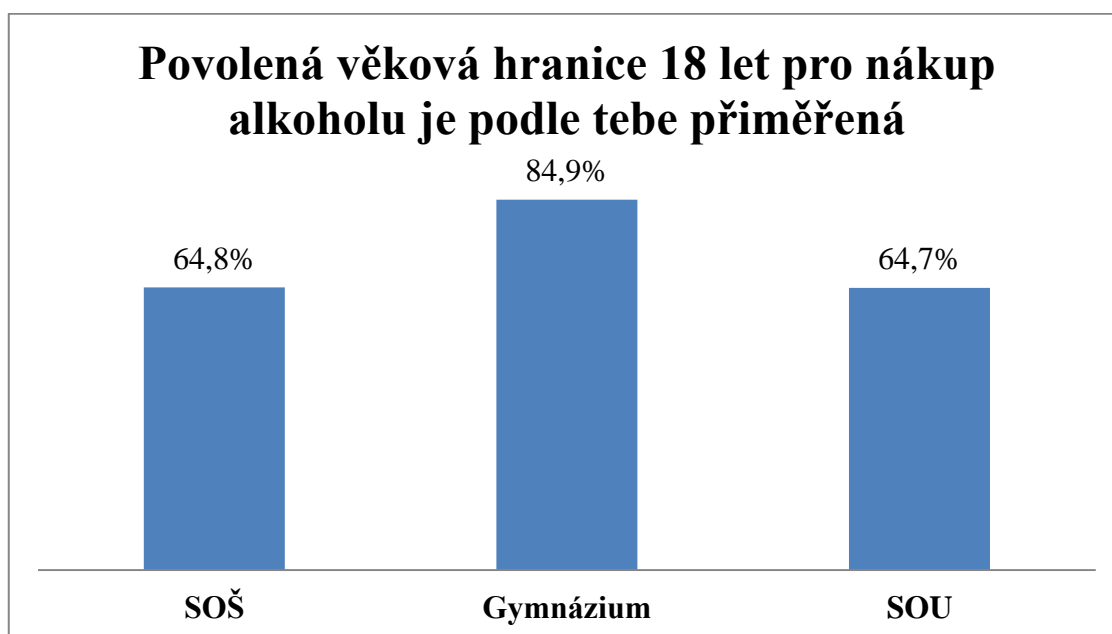
Mladiství respondenti dále odpovídali na otázku, zda pijí alkohol v pravidelných intervalech. Ve většině případů se studenti shodli, že ne, a výsledky tím pádem byly vyrovnané. I přesto však nejvíce kladných odpovědí bylo opět u žáků střední odborné školy – 15 ze 71, následovali učni z odborného učiliště – 10 z 51, a těsně za nimi (opět s počtem nejméně kladných odpovědí – 14 ze 73) studenti gymnázia.

Graf č. 12 – Vynechání školy kvůli alkoholu

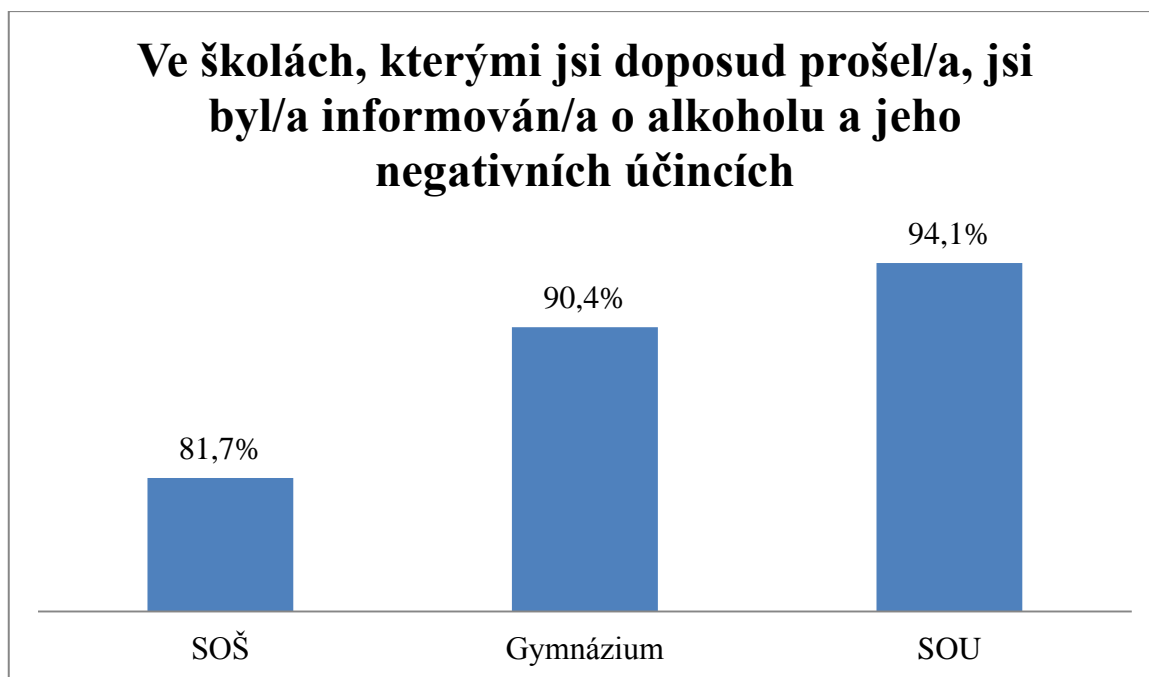
Jak je vidět i z dalšího grafu, největší problém s konzumací alkoholu mají žáci ze střední odborné školy. Celá třetina všech dotázaných ze SOŠ, přesně 24 ze 71, odpovědělo na otázku, zda někdy vynechali nebo přišli do školy pozdě kvůli alkoholu, kladně. Na odborném učilišti na tuto otázku odpověděla kladně pouze šestina dotázaných, tedy 9 z 51, a na gymnáziu bylo kladných odpovědí ještě o něco méně – 11 ze 73. Opět tedy gymnaziální studenti vycházejí z průzkumu nejlépe.

Graf č. 13 – Věková hranice pro nákup alkoholu

Povolená věková hranice 18 let pro nákup alkoholu je podle 62 ze 73 studentů gymnázia přiměřená. Méně s touto hranicí souhlasí žáci střední odborné školy – 46 ze 71, a na středním odborném učilišti – 33 z 51, podle kterých by tato hranice mohla být nižší. Téměř všichni se ovšem shodují, že hranice 18 let pro nákup a prodej alkoholu se stejně nedodrží, takže je v podstatě jedno, pro jaký věk je stanovena. Alkohol si i tak seženou bez větších problémů.

Graf č. 14 – Prevence na školách

Všichni studenti na vybraných školách prošli alespoň minimálním preventivním programem. Přesto několik málo z nich – na SOŠ 13 ze 71, na gymnáziu 7 ze 73 a na SOU 3 z 51 dotázaných - napsalo, že na školách, kterými prošli, nebyli informováni o alkoholu a jeho negativních účincích. Nezdá se tedy, že by některý z těchto preventivních či informativních programů měl u mladistvých hlavní vliv na konzumaci či názor na alkohol. Svá stanoviska si dospívající utvářejí pouze z vlastní zkušenosti, zkušenosti svých blízkých či lidí ze svého okolí.

7.3 Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Výsledky dotazníkového šetření se nápadně nelišily mezi chlapci a děvčaty – obě pohlaví projevují po většinou kladný vztah k alkoholu, mají zkušenost jak s jeho konzumací, tak se stavem opilosti. Jako rozdílný se projevil pouze názor na alkohol. Zatímco děvčata alkohol převážně schvalují, ovšem poukazují na nutnost přiměřené konzumace, chlapci alkohol buď

razantně odsuzují, nebo naopak vychvalují. Obě pohlaví se každopádně shodují, že alkohol neodmyslitelně patří k životu, a to jak jejich, tak jejich kamarádů a příbuzných.

Vztah k alkoholu byl ovšem zkoumán z hlediska rozdílnosti mezi jednotlivými školami, a proto nebylo ve výsledném hodnocení pohlaví respondentů zohledněno.

Jak vyplynulo z dotazníkového šetření, předpoklad, že:

a) ve vybrané skupině bude více než 90 % studentů mít vlastní zkušenost s konzumací alkoholu, se potvrdil. Drtivá většina současných dospívajících (v případě vybraných škol dokonce všichni) má vlastní zkušenost s konzumací alkoholu a tuto zkušenost nabyla před dovršením 18 let, tedy před věkovou hranicí, která je zákony našeho státu stanovena pro legální nákup a prodej alkoholických nápojů.

b) jejich postoj k alkoholu bude převážně kladný a budou ho považovat za „příjemného společníka“, se potvrdil taktéž. Což odpovídá skutečnosti, že všichni dotazovaní mají vlastní zkušenost s konzumací.

c) rozdíl ve vztahu k alkoholu se projeví mezi jednotlivými školami podle úrovně vzdělání, které je na konkrétní škole dosahováno, se nepotvrdil. Nejmenší problém s konzumací alkoholu mají studenti na gymnáziu Václava Hraběte, kde by úroveň dosaženého vzdělání měla být nejvyšší. Jak sám metodik prevence na této škole Mgr. Tomáš Sládek potvrdil, na GVH není konzumace alkoholu u studentů problémem. Studenti sice mají zkušenost a alkohol konzumují, ovšem v přiměřené míře. Na půdě školy k jeho konzumaci nedochází a ani jiné potíže nezpůsobuje. Největší problém ovšem alkohol nezpůsobuje u učňů na středním odborném učilišti, ale u žáků střední odborné školy Beroun – Hlinky, kde žáci dosáhnou vyššího vzdělání. S výsledkem, že situace je horší u žáků střední odborné školy, souhlasí i školní metodička prevence Mgr. Štěpánka Reslová, podle jejíhož názoru navazují žáci střední školy snadněji sociální kontakty, mají více vazeb, a proto i více příležitostí ke konzumaci. Oproti tomu učni mají užší kruh známých, kterým důvěřují, jsou uzavřenější a nemají tak silnou touhu po experimentování a „přesahování se“ jako žáci střední školy. Úroveň možného dosaženého vzdělání na jednotlivých školách se tedy nakonec neukazuje jako zásadní činitel v postoji mladistvých k alkoholu.

d) rozdíl se dále projeví podle kvality a častosti preventivního působení na škole, se nepotvrdil. Na gymnáziu Václava Hraběte, kde preventivní program působí jako nejpestřejší, alespoň co se volnočasových aktivit i nejrůznějších kurzů týče, alkohol problém nepůsobí.

Ovšem na střední odborné škole a středním odborném učilišti je preventivní program shodný, a přesto na SOŠ představuje alkohol větší problém, než na SOU.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zpracovat problematiku konzumace alkoholu dospívajícími a to nejen z teoretického hlediska, ale především přípravou a realizací výzkumného šetření na konkrétních školách a odhalit tím případný problém, který v současné době může alkohol u mládeže představovat. Jak se ukázalo, alkohol a jeho konzumace může skutečně v současné době mezi dospívajícími představovat problém.

Jako zásadní činitel se ovšem neprojevila možná dosažitelná úroveň vzdělání na jednotlivých školách, jak bylo předpokládáno, ale vliv vrstevníků, sociální kontakty a především rodinné zázemí, které je u žáků i učňů SOŠ a SOU ve většině případů méně podnětné než u studentů gymnázia. Žáci i učni jsou často z neúplných rodin a v poslední době se zdá, jako by rodiče, kteří si nevědí se svými rebelujícími potomky rady, přenášeli zodpovědnost na školu a očekávali, že ta jim děti vychová a udělá z nich řádné a uvědomělé občany. Tak to ovšem bohužel nefunguje a fungovat nemůže, jak říká Mgr. Štěpánka Reslová, tři nebo čtyři roky v životě mladého člověka jsou velmi krátká doba. Za tuto dobu se nepodaří žáka napravit nebo „předělat“, škola pouze může ukázat možnosti a směr, ale záleží na každém jedinci samostatně, jakou cestu si vybere.

Doporučením by měla být intenzivnější a pravidelnější prevence na školách specificky zaměřená na alkohol. Taková prevence v současné době na školách prakticky neprobíhá. Alkohol je považován za menšinový problém a ve srovnání s drogovou závislostí je opomíjen. Mládež by měla být upozorňována na rozsáhlost problému, který v současné době nejen konzumace alkoholu, ale především závislost na něm, v naší společnosti představuje. Školy by se do budoucna měly snažit také o bližší spolupráci a komunikaci s rodiči mladistvých. Upozornit, že zodpovědnost neleží pouze na škole jako instituci, ale především na rodině, v které se stanovují základní pravidla, a kde si děti osvojují zásady chování a morální hodnoty. Pokud si děti již v rodině neosvojí základní pravidla zdravého životního stylu, škola jako instituce je tomu jen těžko může naučit.

Seznam literatury a použitých zdrojů

1. CSÉMY, Ladislav a kolektiv. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) Výsledky průzkumu v České republice v roce 2007*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. 171 s. ISBN 978-80-87041-94-9
2. ČOPJAKOVÁ, Kateřina. Nikde žádný alkáč. *Respekt*, 2009, roč. XX, č. 48, s. 32.
3. HELLER, J., PECINOVSKÁ, O. a kolektiv. *Závislost známá neznámá*. 1.vyd., Praha: Grada, 1996, 168 s. ISBN 80-7169-277-8
4. KALINA, Kamil a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti 1: Mezioborový přístup*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003a. 319 s. ISBN 80-86734-05-6
5. KALINA, Kamil a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti: Mezioborový přístup 2*. 1. vydání. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003b. 343 s. ISBN 80-86734-05-6
6. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby*. 3. vydání. Praha: Portál, s.r.o., 2007. 170 s. ISBN 978-80-7367-267-6
7. NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti: Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. 4. vydání. Praha: Bezpečnost silničního provozu, 1997. 128 s.
8. NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav. *Alkohol, drogy a vaše děti: Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat*. 5. revidované vydání. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2003. 83 s.
9. NEŠPOR, Karel, CSÉMY, Ladislav, PERNICOVÁ, Hana. *Prevence problémů působených návykovými látkami na školách: příručka pro pedagogy*. 1. vydání. Praha: Bezpečnost silničního provozu, 1994. 124 s.

10. ROZEHNALOVÁ, Marcela a kolektiv. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: V. odborný seminář, 6.-8. října 2004 SZÚ Praha*. Praha: Free Teens Press, 2004. 144 s. ISBN 80-902898-6-X
11. ŠEDIVÝ, Václav, VÁLKOVÁ, Helena. *Lidé, alkohol, drogy*. 1. vydání. Praha: Naše Vojsko, 1988. 160 s. 28-049-88
12. Forpsi. *Pomoc v nouzi* [online]. cit. 3. 1. 2010. Dostupné na World Wide Web: <<http://www.pomocvnouzi.cz/moje-prace/soubor.php?text=drogova-zavislost-clena-rodiny.txt>>.
13. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti Úřad vlády České republiky. *drogy-info.cz* [online]. © 2003-2006, cit. 1. 4. 2011. Dostupné na World Wide Web: <http://www.drogy-info.cz/index.php/publikace/vyzkumne_zpravy/evropska_skolni_studie_o_alkoholu_a_jinych_drogach_espad_2007>.
14. Copyright © Eva Mlčochová 2003 – 2011 – autor MUDr. Zbyněk Mlčoch
Alkoholik nejvíce trápí svou rodinu a okolí. *Alkoholik.cz* [online]. 23. duben 2011 (14:30), [cit. 2011-04-23]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.alkoholik.cz/zavislost/clanky_a_statistiky/alkoholik_nejvice_trapi_svou_rodinu_a_okoli.html>.

Seznam grafů

Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

Graf č. 2 – Věk respondentů

Graf č. 3 – Věk první zkušenosti s alkoholem

Graf č. 4 – Příležitost první zkušenosti s alkoholem

Graf č. 5 – První opilost

Graf č. 6 – Věk první opilosti

Graf č. 7 – Příležitost první opilosti

Graf č. 8 – Pití alkoholu pro odreagování

Graf č. 9 – Pití alkoholu o samotě

Graf č. 10 – Akce bez alkoholu

Graf č. 11 – Pití alkoholu v pravidelných intervalech

Graf č. 12 – Vynechání školy kvůli alkoholu

Graf č. 13 – Věková hranice pro nákup alkoholu

Graf č. 14 – Prevence na školách

Přílohy

Příloha 1 - Dotazník

*Prosím o laskavé vyplnění dotazníku, který zpracuji ve své bakalářské práci na téma: Konzumace alkoholu dospívajícími jako problém současné školy. **Veškeré informace jsou anonymní a budou použity pouze pro účely této práce.***

Děkuji za pravdivé vyplnění.

Eva Kadlecová, studentka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

(Při výběru ze dvou možností zakroužkujte svou volbu)

Chlapec x dívka

Třída: .....

Věk: .....

Máš vlastní zkušenost s alkoholem (alespoň jednou jsi pil/a alkohol) – ano x ne

Pokud ano, v kolika letech první zkušenost: .....

Za jaké situace: .....

Už jsi se někdy opil/a – ano x ne

Pokud ano, v kolika letech prvně: .....

Za jaké situace: .....

Piješ alkohol, když se chceš odreagovat – ano x ne

Napiješ se alkoholu, když jsi sám/a – ano x ne

Baví tě akce, kde se nepije alkohol – ano x ne

Piješ alkohol v pravidelných intervalech – ano x ne

Vynechal/a jsi někdy školu nebo jsi přišel/a pozdě kvůli alkoholu – ano x ne

Povolená věková hranice 18 let pro nákup alkoholu je podle tebe přiměřená – ano x ne

Ve školách, kterými jsi doposud prošel/a, jsi byl/a informován/a o alkoholu a jeho negativních účincích – ano x ne

Můj názor na alkohol: .....

.....

SOV

Dotazník

Prosím o laskavé vyplnění dotazníku, který zpracuji ve své bakalářské práci na téma: Konzumace alkoholu dospívajícími jako problém současné školy. **Veškeré informace jsou anonymní a budou použity pouze pro účely této práce.**

Děkuji za pravdivé vyplnění.

Eva Kadlecová, studentka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

(Při výběru ze dvou možností zakroužkujte svou volbu)

Chlapec dívka

Třída: ..... 1. AT .....

Věk: ..... 17 let .....

Máš vlastní zkušenost s alkoholem (alespoň jednou jsi pil/a alkohol) – ano ne

Pokud ano, v kolika letech první zkušenost: ..... 13 .....

Za jaké situace: ..... k VOBJEDU .....

Už jsi se někdy opil/a – ano ne

Pokud ano, v kolika letech prvně: ..... 16 .....

Za jaké situace: ..... oslavení .....

Piješ alkohol, když se chceš odreagovat – ano ne

Napiješ se alkoholu, když jsi sám/a – ano   ne

Baví tě akce, kde se nepije alkohol – ano ne

Piješ alkohol v pravidelných intervalech – ano   ne

Vynechal/a jsi někdy školu nebo jsi přišel/a pozdě kvůli alkoholu – ano   ne

Povolená věková hranice 18 let pro nákup alkoholu je podle tebe přiměřená – ano ne

Ve školách, kterými jsi doposud prošel/a, jsi byl/a informován/a o alkoholu a jeho negativních účincích – ano ne

Můj názor na alkohol: ..... je to dobrá věc ale .....
..... nesmí se přehánět .....